ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ

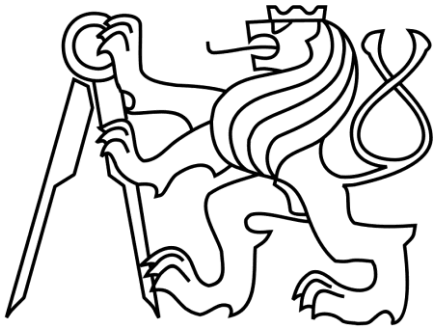

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha 2017 **František Housar**

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
Masarykův ústav vyšších studií

Kyberšikana na Středním odborném učilišti

Cyberbullying at the Secondary Vocational School

Bakalářská práce

Studijní program: **Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku**

Vedoucí práce: **PhDr. Jitka Lorenzová Ph.D.**

František Housar

Praha 2017

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: Housar Jméno: František Osobní číslo: 441527

Fakulta/ústav: Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)

Zadávající katedra/ústav: Oddělení pedagogických a psychologických studií

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Kyberšikana na středním odborném učilišti

Název bakalářské práce anglicky:

Cyberbullying at the vocational school

Pokyny pro vypracování:

Cíl práce: Zjistit zda a v jakých podobách se vyskytuje kyberšikana na středním odborném učilišti a navrhnout odpovídající preventivní opatření.
Bakalářská práce bude mít teoreticko - empirický charakter. V teoretické části bude provedena analýza relevantních odborných zdrojů a popsán fenomén kyberšikany, jeho podob a forem ve vztahu ke skupině učňovské mládeže. V empirické části bude na základě dotazníkového šetření zpracována analýza výskytu kyberšikany na vybraném středním odborném učilišti a bude navržena preventivní strategie školy.

Seznam doporučené literatury:

ČERNÁ, Alena et al. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada Publishing, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4577-0.
ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu, Paido, Brno, 2000, ISBN 80-85931-79-6.
BENDL, Stanislav. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:

PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D., MÚVS ČVUT, Oddělení pedagogických a psychologických studií

Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: 14.01.2017 Termín odevzdání bakalářské práce: 05.05.2017

Platnost zadání bakalářské práce: 30.09.2018

Podpis vedoucí(ho) práce | Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry | Podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Datum převzetí zadání | Podpis studenta(ky)

© ČVUT v Praze, Design: ČVUT v Praze, VIC

HOUSAR, František. *Kyberšikana na Středním odborném učilišti*. Praha: ČVUT 2017. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v přiloženém seznamu použité literatury.
Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 14. 05. 2017 podpis: …….

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří se podíleli na zpracování mé bakalářské práce. Zejména bych chtěl poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, paní PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a odborné vedení práce.

Abstrakt

V bakalářské práci se zabývám problematikou kyberšikany na Středním odborném učilišti. Práce je teoreticko – empiricky zaměřená. V teoretické části je na základě odborné literatury představena problematika kyberšikany. Pozornost je věnována jejímu pojmu, formám, následkům a prevenci. Empirická část práce si klade za cíl zjistit a porovnat výskyt kyberšikany na středním odborném učilišti v krajském městě s výskytem kyberšikany na středním odborném učilišti v menším městě Plzeňského kraje. Šetření bylo provedeno dotazníkovou formou. K výsledkům výzkumu patří zjištění, že jak na SOU v krajském městě (Plzeň), tak na SOU na malém městě (Stod) se studenti s tímto jevem osobně setkali (terčem kyberšikany na SOU v Plzni se stalo 14 % a na SOU ve Stodě 20 % studentů). Studenti si zároveň uvědomují, že kyberšikana je nebezpečná. Také vyjadřují přesvědčení, že jsou o kyberšikaně dostatečně informováni a vědí, na koho se v obrátit o pomoc. Po srovnání a vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření lze říci, že v odpovědích respondentů dvou středních odborných učilišť není významný rozdíl.

Klíčová slova

Kyberprostor, kyberšikana, oběť, agresor, přehled výzkumů, prevence

Abstract

In the bachelor thesis I deal with problems of cyberbullying in the Secondary Vocational School. The thesis is theoretically and empirically oriented. In the theoretical part, the subject of cyberbullying is introduced on the basis of professional literature. Attention is paid to its concept, forms, consequences and prevention. The empirical part of the thesis aims to find out and compare the occurrence of cyberbullies in a secondary vocational school in a regional town with the presence of cyberbullying at a secondary vocational school in the smaller town of Pilsen region. The investigation was conducted in a questionnaire. The results of the research include the finding that both the school in the regional city (Pilsen) and the school in a small town (Stod) have personally encountered the phenomenon (the target of cyberbullies at school in Pilsen was 14% and at school in Stod 20 % of students). At the same time, students are aware that cyberbullying is dangerous. They also express the belief that

they are sufficiently informed about cyberbullying and know who to turn to for help. After comparing and evaluating the results of the questionnaire survey, it can be said that there is no significant difference in respondents' answers from the two secondary vocational schools.

Key words

Cyberspace, cyberbullying, victim, aggressor, overview of research, prevention

OBSAH

ÚVOD 12
I. TEORETICKÁ ČÁST 14
1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ: KYBERPROSTOR, KYBERŠIKANA A ONLINE OBTĚŽOVÁNÍ 14
1.1 KYBERPROSTOR 14
1.2 KYBERŠIKANA 14
2 KYBERŠIKANA JAKO SPOLEČENSKÝ PROBLÉM 16
3 PŘEHLED VÝZKUMŮ V OBLASTI KYBERŠIKANY U DOSPÍVAJÍCÍCH 17
4 SPECIFIKA KYBERŠIKANY 23
5 FORMY KYBERŠIKANY 24
6 AKTÉŘI KYBERŠIKANY 25
6.1 AGRESOR 25
6. 2 OBĚŤ 26
6.3 PUBLIKUM V KYBERŠIKANĚ 26
6.4 NÁSLEDKY KYBERŠIKANY 27
7 KYBERŠIKANA A ZÁKONY ČR 28
8 KYBERŠIKANA A ŠKOLA 31
8.1 KYBERŠIKANOVÁNÍ UČITELŮ 31
8.2 PREVENCE KYBERŠIKANY VE ŠKOLE 33
8.2.1 SYSTÉM PORADENSTVÍ V OBLASTI ŠKOLNÍ PREVENCE 35
8.3.1 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PREVENCE V RÁMCI PLZEŇSKÉHO KRAJE 43
8.4 ZÁVĚR TEORETICÉ ČÁSTI PRÁCE 44
II. PRAKTICKÁ ČÁST 45
9 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ 45
9.1 METODOLOGIE VÝZKUMU 46
9.2 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ 47
9.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ 47
9.4 ZÁVĚR 61
SEZNAM TABULEK 67
SEZNAM GRAFŮ 67
SEZNAM PŘÍLOH 68

ÚVOD

Každá nová technologie skrývá paradox, může lidský život obohatit a může ho též přeměnit na peklo. (Vanessa Roger)

Jev známý jako „internetová šikana“ (kyberšikana), se kterým se může setkat kdokoliv, ať je dospělý či dítě, může ovlivnit každého uživatele internetu. V dnešním světě informačních technologií (ICT) je velmi vážným problémem. Internet je obrovská informační banka, zdroj vědění, zábavy a komunikace. Přes sociální sítě lidé mohou mezi sebou komunikovat bez ohledu na jejich pohlaví, společenskou třídu, vizuální atraktivitu. Anonymita, za kterou se mohou uživatelé skrýt, je zdrojem samotné nebezpečnosti.

V dnešní době je obtížné najít rodiny, které nevyužívají služeb internetu nebo jiných komunikátorů. Také školy drží krok s dobou, využívají nejmodernější počítačové technologie, elektronické vzdělávací prostředky, elektronické formuláře a učebnice, studenti se testují a skládají zkoušky on-line. To spojuje studenty, učitele a rodiče na stránkách školy v různých diskuzních fórech, na webových stránkách a na sociálních sítích.

Internet (international network, mezinárodní síť) obsahuje nevyčerpatelný zdroj informací a umožňuje okamžité sdílení interakcí na dálku. Vzhledem k tomu, že je stále více používán studenty a žáky, je velmi důležité, aby byla v tomto prostředí zajištěna jejich bezpečnost a aby se naučili rozpoznat z tohoto prostředí vyplývající nebezpečí. Jedním z těchto nebezpečí je kyberšikana, proto se mi jeví jako velmi důležité seznámení studentů, žáků, učitelů, jiných pedagogických pracovníků, ale i rodičů, s tímto problémem a s následnou prevencí.

Kyberšikana je online šikana, může být nepříjemná a ve větším měřítku až destruktivní, může probíhat 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Sám jako uživatel počítače a internetu při pracovních povinnostech, ale i v soukromém životě, jsem o tomto problému nejednou slyšel. Vzhledem k mému profesnímu zaměření (strážník městské policie Plzeň) a zájmu o prevenci jsem se rozhodl zpracovat téma kyberšikany v rámci své bakalářské práce, tak aby výsledky práce posloužily pedagogické praxi v oblasti prevence.

Cílem bakalářské práce je představit fenomén kyberšikany jako problém virtuálního prostředí a zmapovat jeho výskyt u učňovské mládeže na dvou

vybraných odborných učilištích. Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části, která je vypracována za využití odborné literatury a internetových zdrojů, chci popsat kyberšikanu jako jev virtuálního prostředí a seznámit s možnostmi jeho prevence. Praktická část práce zprostředkovává výsledky výzkumného šetření, které je zaměřeno na zjišťování a porovnání výskytu různých forem kyberšikany na dvou Středních odborných učilištích (v krajském městě a na malém městě). Design výzkumu je kvantitativní, zvolenou technikou sběru dat je modifikovaný dotazník Projektu „Bezpečně v kyberprostoru“, který je dostupný na Portálu o školství Jihomoravského kraje. Otázky v dotazníku jsou uzavřené, polouzavřené i otevřené.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ: KYBERPROSTOR, KYBERŠIKANA A ONLINE OBTĚŽOVÁNÍ

1.1 KYBERPROSTOR

Kyberprostor (cyberspace) je nové komunikační prostředí, které utváří celosvětové propojení počítačů. Předpona „kyber“ pochází z řeckého slova Kybernétes (lodivod) a začala být používána v souvislosti s kybernetikou. Kybernetika je věda, která se zabývá obecnými principy řízení a přenosu informací ve strojích, živých organismech a společenstvích (Wiener, 1960). Termín kyberprostor zároveň označuje hmotnou infrastrukturu digitální komunikace, nesmírné množství informací v síti, stejně tak osoby, které je užívají, stahují, sdílejí a zásobují (Lévy, 2000).

Zajímavé vymezení kyberprostoru uvádí Jirovský, který jej definoval jako prostor, kam „se přenáší všechny rysy současné společnosti, ale život v kyberprostoru si formuluje svoje vlastní pravidla, která se často vymykají přirozenému řádu, ve kterém lidské společenství žilo po staletí“ (Jirovský, 2007, s. 16). Jedná se o prostředí, které má svá specifika jak v absolutní rovnosti v komunikaci, tak v nezávislosti na fyzické dostupnosti, na sociálně-společenských, biologických, věkových, pohlavních, rasových, případně i na jiných odlišnostech (Dušková & Vaculík, 2002).

1.2 KYBERŠIKANA

Zpráva projektu „Copingové strategie kyberšikany u adolescentů“ realizovaného za podpory MŠMT uvádí, že kyberšikana je poměrně novým fenoménem přicházejícím s rozšířením informačních a komunikačních technologií do našeho každodenního života. Termín kyberšikana je přejat z anglického slova cyberbully (též cyber bully), název je složen ze dvou ústředních pojmů – „kyber“ a „šikany“ – tedy šikany, která se odehrává v kyberprostoru, především na internetu nebo

prostřednictvím mobilních telefonů. Různé další pojmy, jimiž lze kyberšikanu nazývat, jsou např. kybernetická šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana, počítačová šikana, kybernetická agrese aj. Kyberšikana sdílí s tradiční šikanou většinu základních znaků a její definice se v evropském kontextu odvíjí od definice šikany tradiční, jejíž výzkum má dlouholetou tradici. Definice ji popisují jako formu agrese, která je realizována vůči jedinci či skupině s použitím informačních a komunikačních technologií a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či tzv. sekundárních útočníků. Jde o šikanování, k němuž dochází prostřednictvím e-mailů, ICQ, mobilních telefonů (SMS, MMS, telefonátů), chatu, webových stránek a jiných ICT (Kopecký a kol. 2015). Definici, která je komplexní a zahrnuje všechny v současnosti uznávané nutné aspekty pro identifikování kyberšikany, navrhla Price spolu s Dalgleishem (in Ševčíková a kol. 2010): „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana i kyberšikana zahrnuje opakované jednání a nepoměr sil mezi agresorem a obětí."

Definice kyberšikany se stále proměňuje a zpřesňuje. Ukazuje se, že je velmi důležité rozlišovat charakter online útoků, neboť ty mohou nabývat mnoha různých forem: může jít o jednotlivou, relativně banální událost (např. obdržení jednoho urážlivého e-mailu od neznámého adresáta), která na příjemce nemá prakticky žádný dopad, až po dlouhodobé a závažné obtěžování, které může dohnat oběti až k sebevražedným úmyslům. Mezi odborníky zabývajícími se tímto fenoménem panuje shoda, že za kyberšikanu lze označovat jen ty online útoky, které:

- jsou agresivní a záměrně ubližující (uskutečňované individuálně nebo skupinou);
- jsou opakované;
- staví oběť do situace, v níž se online útokům nedokáže bránit (je tedy přítomna mocenská nerovnováha);
- se odehrávají prostřednictvím internetu či mobilních telefonů;
- oběť vnímá jako zraňující.

Útoky, které tato kritéria nesplňují, pak nelze považovat za kyberšikanu, ale spíše za projev online obtěžování, někdy i vrstevnického škádlení, které na rozdíl od kyberšikany nemají devastující dopad na prožívání jedince. Kyberšikanu tudíž pojímáme jako podmnožinu online obtěžování.

2 KYBERŠIKANA JAKO SPOLEČENSKÝ PROBLÉM

Dokladem toho, že kyberšikana je závažným společenským problémem, je mimo samotný výskyt jevu i skutečnost, že ještě v roce 2009 bylo opravdu málo materiálů, webových stránek či projektů, které by jí věnovaly pozornost. Jejich počet se ale od té doby rapidně zvýšil. Problém kyberšikany je natolik závažný, že vznikla první nadnárodní síť výzkumníků z různých oborů, „COST Action ISO801“, která zahrnuje 28 evropských zemí a Austrálii.

Naléhavost kyberšikany se projevuje i v ČR, kde dochází k nárůstu počtu hlášených případů. Dalším nebezpečím je také to, že obětí této nové formy šikany nemusí být pouze žáci či studenti. Ve Finsku v květnu roku 2007 byla poprvé na základě oficiálních zjištění zaměřena kyberšikana i proti učitelům. Jedná se tedy o formu šikany, která může zasáhnout kohokoli, kdo užívá kyberprostor – děti, dospělé, rodiče, pedagogy.

Důvody, proč označujeme kyberšikanu za společenský problém lze shrnout takto (Šmahaj, 2014, s. 43-44):

- ohrožuje děti, studenty, dospělé, více specifické profese, náhodné oběti;
- vyžaduje aktivní přístup škol, školského systému;
- při řešení kyberšikany se zapojuje celá řada odborníků a institucí;
- klade důraz na prevenci a vzdělávání – žáků, studentů, rodičů, pedagogů a jiných specialistů;
- zahrnuje zájem politiků a vlád;
- týká se oblasti práva a legislativy;
- vyžaduje mezinárodní spolupráci a výzkum;
- je nákladná – výše vynaložených prostředků uvolněných na výzkum zaměřený na kyberšikanu a určených ke snížení následků jejího dopadu není zanedbatelná.

Kyberšikana a on-line obtěžování má výrazný psychický a emocionální dopad na oběť (např. Kolář, 2011; Rogers, 2011; Smith, 2010). V extrémních případech

končí sebevraždou oběti. Česká republika, jako jedna z mála zemí, případ kyberšikany ukončený sebevraždou prozatím neřešila (například v Polsku je znám poslední sebevražedný případ z března roku 2007).

3 PŘEHLED VÝZKUMŮ V OBLASTI KYBERŠIKANY U DOSPÍVAJÍCÍCH

Vašutová a kol. v roce 2010 zmiňuje, že jednou z prvních publikací o kyberšikaně byl článek publikovaný v roce 2003 v Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. Upozorňoval na nedostatek akademických odkazů na toto téma přes jeho předpokládané rozšiřování. Od roku 2008 se již objevuje literární základ, který takové chování a jednání mapuje. Jornal of Adolescent Health dokonce publikoval speciální vydání věnované souvislostem mezi násilím mládeže a elektronickými médii s důrazem na nejnovější výzkum kyberšikany odborníků Hinduji a Patchina. (Hinduja, Patchin, 2009 in Vašutová 2010, s. 76).

Problematika kyberšikany byla podrobně zkoumána převážně na americkém kontinentě, později pak i v Evropě. Závěry těchto výzkumů iniciovaly vznik nejrůznějších preventivních programů proti kyberšikaně (Beran & Li, 2005 in Vašutová 2010, s. 111) Největší zájem plyne především z potřeby škol potlačovat tento sociálně patologický jev. Nemálo našich pedagogických pracovníků si stále nepřipouští kyberšikanu jako problém a jejich informovanost je ve srovnání se zahraničím nízká. Ve vztahu k sociokulturnímu kontextu uvádíme některé výzkumné studie a jejich závěry.

Kanada (Shariff, Li, Mishna)

V roce 2004 byl v Kanadě zahájen program **Be web aware,** který se týkal bezpečnosti používání internetu a vlivu médií na lidskou psychiku. Nejznámější výzkumy kyberšikany v Kanadě realizovala Univerzita v Torontu a Calgary (Shariff, Li, Beran, Mishna, 2010). V letech 2000-2005 se uskutečnil výzkum šikany a kyberšikany pod názvem Mladí Kanaďané v propojeném světě (Young Canadians in a Wired World). Celkový počet respondentů čítal přes 10 000 mladých lidí. Klíčová zjištění zahrnovala následující údaje: Téměř polovina dotázaných obětí (47%) uvedla, že byli pronásledováni ve škole, zatímco 70 % jich bylo pronásledováno přes internet. Z celkového počtu respondentů, kteří byli

sexuálně obtěžování přes internet, uvedlo 52 %, že agresor byl z reálného světa – znali ho (Shariff, 2008).

USA (Hinduja, Patchin)

Za nejvýznamnější osobnosti, které se zabývají výzkumy kyberšikany, lze považovat zakladatele Centra pro výzkum kyberšikany Hinduju a Patchina z USA. Jejich výzkumné závěry a iniciativy aktivizovaly odborníky v mnohých dalších zemích k výzkumu kyberšikany. Hinduji a Patchina (2009 in Vašutová 2010, s. 112) zkoumali vztah mezi třídním klimatem a kyberšikanou. Zjistili, že oběti kyberšikany vnímají klima své třídy mnohem hůře nežli osoby, které se nestaly obětí kyberšikany anebo byly agresory. Další výzkum se uskutečnil v roce 2009 a mapoval využívání ICT mladými lidmi. Tato studie zahrnovala náhodně vybraný vzorek přibližně devíti set studentů. V dotazování na konkrétní typy šikany tito studenti uvedli: škodlivé komentáře (12,7 %) a pomluvy (13,4%).

Výzkum provedený v roce 2010 zahrnoval zkoumaný vzorek 4441 studentů z 37 škol. Z výsledku bylo patrné, že mobilní telefony jsou stále nejrozšířenější komunikační technologie u této cílové skupiny. Většina zkoumaných dospívajících používala Facebook, MySpace, Bitter. Nejpopulárnější však zůstává stále Facebook. Stejně jako u výzkumu z roku 2007 deklarují rovněž závěry výzkumu z roku 2010, že dívky (25,8%) mají větší zkušenost s kyberšikanou během svého života nežli chlapci (16%). Pokud se týká forem kyberšikany, je pro dívky typické šíření pomluv, zatímco chlapci umisťují častěji kompromitující obrázky nebo videa na internet.

Nizozemí (Dehue, Bolman, Vőllink)

V roce 2008 byl realizován výzkum kyberšikany mezi dospívajícími v Nizozemí, který byl zaměřen na výskyt a povahu šikany u studentů, a na postoje rodičů vůči kyberšikaně. Do výzkumu bylo zahrnuto celkem 1 211 respondentů. Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že přibližně 16 % mladých lidí bylo zapojeno do kyberšikany prostřednictvím SMS, a to v roli svědků. Asi 23 % mladých lidí se stalo přímo obětí kyberšikany. Nejrozšířenější formou obtěžování bylo prozvánění mobilním telefonem a zasílání SMS. Podle výzkumu se také ukazuje, že

kyberšikana je anonymní, individualistická činnost, která je spojena především s domácím prostředím. (Dehue, Bolman, Vőllink, 2008 in Vašutová 2010, s. 115).

Itálie (Genta, Guarini, Brighi)

Výzkumná studie Boloňské univerzity se uskutečnila pod vedením profesorky M. L. Genta, hlavní koordinátorky mezinárodního výzkumu kyberšikany. Podílely se na ní i její kolegyně A. Guarini a A. Brighi. Boloňská univerzita vede mezinárodní výzkumný tým, v rámci evropského programu zaměřeného na boj proti násilí Daphe III, jehož se účastní dalších pět evropských univerzit. Celkový počet respondentů byl 1 964 studentů středních škol. Vzorek byl, ve vztahu k pohlaví, relativně vyvážený. Sestával z 1024 chlapců (52 %) a z 921 dívek (46,9 %). Podle věkového rozložení byl zkoumaný soubor tvořen 695 studenty ve věku 13-14 let (35,4%), 689 studenty ve věku 14-15 let (35 %) a 580 studenty (29,5 %) ve věku 17-18, a to z různých typů škol (gymnázia, technické a učňovské obory) tak, aby byla zachována širší škála profesních orientací žáků (Guarini, Brighi, Genta, 2009 in Vašutová a kol., 2010 s. 115).

Hlavním cílem boloňského výzkumu bylo popsat šíření tradiční šikany a kyberšikany ve školách, pokud se týká role oběti, agresora a svědků (publika). Analýzy výsledků poukázaly na čtyři formy šikany:

1. Nepřímá tradiční šikana.
2. Přímá tradiční šikana.
3. Kyberšikana – prostřednictvím mobilních telefonů.
4. Kyberšikana – prostřednictvím internetu.

Ad. 1. Výskyt nepřímé tradiční šikany

Je zřejmé, že častěji se objevuje **nepřímá tradiční šikana** než **přímá šikana.** O tom svědčí velmi vysoké procento žáků, kteří prohlašují, že jsou oběťmi (23%) a svědky 44,2%) v procesu šikany (Guarini, Brighi, Genta, 2009 in Vašutová 2010, s. 115).

Ad. 2. Výskyt přímé tradiční šikany

Druhý způsob šikany, který se jeví jako velmi rozšířený, je přímá tradiční šikana. Velký počet žáků odpověděl, že jsou vystaveni přímé slovní či fyzické agresi

(15%) nebo jsou agresory oni sami (15,5%), popřípadě jsou v roli svědka (50%). Z těchto procentuálních údajů lze usoudit, že přímá tradiční šikana ještě není stále jevem, který by byl na italských středních školách překonán, nýbrž je stále alarmujícím problémem, který vyžaduje preventivní intervenci a podporu žáků v nesnázích. (Guarini, Brighi, Genta, 2009 in Vašutová a kol., 2010 s. 117).

Shodně s mnohými mezinárodními studiemi, kyberšikana jako forma nepřímé šikany se ukázala jako aktuální problém i mezi italskou mládeží (Aricak et al, 2008, Dehue, Bolman, Vőllink, 2008, Kowalski, Limber, 2007, Ortega, Calmaestra, Mora-Merchan, 2008, Slonje, Smith et al, 2008 in Vašutová a kol., 2010 s. 118).

Ad. 3. Výskyt kyberšikany uskutečňované prostřednictvím mobilních telefonů

Výsledky studie zaměřené na využívání ICT ukazují, že existuje vysoká prevalence v používání **mobilních telefonů** jako prostředků agrese: 9,5 % studentů uvedlo, že se stali oběťmi elektronické agrese přes mobilní telefony, 9,1 % uvedlo, že byli agresory, a 23,2 % uvedlo, že byli svědky takové agrese.

Ad. 4. Výskyt kyberšikany prostřednictvím internetu

Výzkum dokládá, že kyberšikana přes internet je méně častá (7,2 % jsou oběti, 6,8 % agresoři, 17,2 % publikum). Znovu se potvrzuje, že mobilní telefon je častějším nástrojem kyberšikany a stává se tak technologií, která je u italské mládeže nejpoužívanějším prostředkem elektronické agrese. Tento výsledek koresponduje s prací Raskauskase a Stoltze (2007 in Vašutová 2010, s. 115), kteří uvedli, že mobilní telefon je nejvíce využívaným nástrojem kyberšikany, a to jak pro agresory, tak i pro oběti. Oproti tomu mnohé mezinárodní studie deklarují, že internet je více frekventovaným zneužívaným prostředkem ke kyberšikaně než mobilní telefony (Dehue, Bolman, Vőllink, 2008, Hinduja, Patchin, 2008, Kowalski, Limber, 2007, Ortega, Calmaestra, Mora-Merchan, 2008, Slonje, Smith, 2008 in Vašutová 2010, s. 115). Přes velmi časté používání mobilních telefonů je důležité zdůraznit, že jak internet, tak i mobilní telefony představují velkou hrozbu právě pro možnou nepřímou agresi (Aricak et al. 2008 in Vašutová 2010, s. 115). Obě tyto technologie představují nové nástroje interakce mezi lidmi.

Turecko (Dilmac)

V roce 2009 proběhl výzkum na Pedagogické fakultě Univerzity Selcuk v Turecku. Jeho cílem bylo zjistit vztah mezi psychologickými potřebami jedinců, kyberšikanou a agresivním chováním. Do studie bylo zařazeno 666 studentů (231 mužů a 435 žen) z 15 studijních programů. Téměř 23 % studentů uvedlo, že se aktivně zapojili do kyberšikany alespoň jednou, a 55,3 % studentů uvedlo, že se stali oběťmi kyberšikany alespoň jednou v životě.

Muži vykazovali silnější tendenci vedoucí ke kyberšikaně než ženy. Výsledky naznačily, že agresivní chování může být předzvěstí pozdější kyberšikany. (Dilmac, 2009 in Vašutová a kol., 2010 s. 120)**.**

Česká republika

Vypovídající závěry o výskytu kyberšikany v českých školách deklaruje výzkum Kopeckého, Szotkowského (in Vašutová a kol., 2010) realizovaný v rámci projektu E-Bezpečí a Centra PRVOK Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace). Výzkum se uskutečnil v roce 2009 a zaměřil se na výskyt nebezpečných komunikačních jevů spojených s využíváním informačních a komunikačních technologií. Poukazoval zejména na kyberšikanu, cybergrooming, sexting, a další ohrožující jevy, s nimiž se setkávají nejen žáci a studenti, ale také dospělí uživatelé internetu.

Do výzkumného šetření se zapojilo téměř 2 000 respondentů z celé České republiky. Závěry potvrdily to, co dlouhodobě naznačují také výsledky zahraničních výzkumů prováděných v USA, Velké Británii a dalších zemích, a sice že téměř polovina českých dětí je vystavena některé z forem kyberšikany (46,8%).

Zajímavé je, že při řešení těchto problémů velmi málo spoléhají na pomoc rodičů, a o situaci, do jaké se dostaly, je neinformují. Rodičům by se s těmito problémy svěřila jenom necelá čtvrtina dotazovaných dětí (22,9%). Nejčastěji by s rodiči řešily vydírání (22,9%), výhružky a zastrašování (21%) a manipulaci s jejich elektronickým účtem, případně jeho zneužití (18,2%).

Skoro každé třetí dítě ze zkoumaného vzorku také přiznalo, že si kyberšikanu vyzkoušelo (27,8%). Nejčastěji šlo o útok na cizí elektronický účet (14,7%) a dehonestující projevy realizované pomocí SMS, e-mailů, v chatu nebo v diskusi (7,6%). Více než 2 % dětí se ale také aktivně zapojily do kyberšikany učitele provedené formou jeho provokování a následného natočení vyhrocené situace.

Při tomto výzkumu byly také sledovány nejčastější projevy kyberšikany. Objevily se mezi nimi dehonestující útoky (nadávky, urážky nebo ponižování realizované pomocí SMS zpráv, e-mailů, chatu, diskusí, dále publikování zesměšňujících fotografií, zvukových nebo obrazových nahrávek), vyhrožování a vydírání, útoky na elektronické účty (e-mailové, diskusní, účty ke vzdělávacímu prostředí atd.) a manipulaci s nimi, případně jejich zneužití ke kyberšikaně. Z těchto projevů jsou děti nejčastěji vystaveny nadávkám, urážkám nebo ponižování v podobě zasílaných SMS zpráv, e-mailů, v chatu nebo diskusi (15,8%), dále musejí řešit napadení svého elektronického účtu (13,5%) nebo výhrůžky a zastrašování (8,9%).

Nejnovější studie Hollé (Hollá, 2014) ze Slovenské republiky upozorňuje na to, že nejčastěji ke kyberšikanování chlapců dochází ve věku 17 let, statisticky jsou rovněž chlapci častěji kyberagresory. Nejčastějšími formami útoků, které používali chlapci, bylo odesílání hrubých urážlivých zpráv (28,9%), rozesílání nepravdivých informací (24,3%) a sdílení kompromitujících fotografií na internetu (19,6%).

Kopecký, Szotkowski, Krejčí (Kamil Kopecký, Szotkowski, & Krejčí, 2014) z České republiky upozorňují na nárůst vážných případů kyberšikany ve formě vydírání a vyhrožování dítěti, přičemž jsou k útoku zneužívány intimní materiály vylákané od dítěte. Poukazují také na propojení kyberšikany a sextingu, který napomáhá realizaci intenzivních útoků na děti.

Kopecký, Szotkowski a Gibadulin (2014) dále provedli výzkumu rizikového chování českých dětí v prostředí internetu (Nebezpečí internetové komunikace IV), který byl realizován v roce 2013 na celém území České republiky na vzorku více než 28 000 respondentů. Podle výsledků jsou nejčastější a nejrozšířenější formou kyberšikany verbální útoky, které potvrzuje 34,33 % dětí. Na dalších místech se objevuje průnik na účet (34,8 %), ve kterém se neznámému útočníkovi podaří proniknout na účet dítěte (e-mail, účet na sociální síti, účet v o

n-line hře). 13,7 % dětí zažilo ponižování a ztrapňování šířením fotografie, více než 11 % dětí rovněž potvrzuje, že se stalo oběťmi krádeže identity (neznámý útočník pod identitou dítěte útočil na ostatní uživatele, poškozoval dítěti pověst atd.). Velmi nebezpečnou formu kyberšikany představuje také vydírání, které potvrdilo 7,91 % oslovených dětí.

4 SPECIFIKA KYBERŠIKANY

Kyberšikana má svá specifika tzn. aspekty, kterými se liší od klasické šikany. Specifik je v rámci procesu kyberšikanování, tedy šikanování pomocí elektronických prostředků (mobilních telefonů, internetu, emailů a digitálních technologií) mnoho. Nyní si představme, alespoň některé z nich (Vaňkátová, 2011 s. 4-5):

■ **Anonymita**

Většina obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Přezdívka, anonymní telefonní číslo, e-mailová adresa dávají agresorovi dostatečnou možnost zůstat skrytý. Díky tomu může svoji agresi stupňovat a dovolit si to, co by si tváří v tvář nedovolil.

■ **Proměna agresora**

Agresorem většinou nebývají fyzicky silní lidé, tak jako je tomu u běžné šikany. Agresor si může oběť vybírat náhodně a pouze v kyberprostoru. Vyšší riziko hrozí dětem, které jsou na svých mobilech a internetu závislé.

■ **Místo**

Šikana se většinou odehrává ve škole, po cestě domů apod. Jde tedy o fyzická setkání, která se dají trochu předvídat a je možné se jim částečně vyhnout, ale před kyberšikanou není úniku. Agresor může oběť kontaktovat, kdykoli se mu zachce, 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, 365 dnů v roce.

■ **Kontrola**

Kyberšikana znesnadňuje kontrolu ze strany rodičů i školy, protože u kyberšikany chybí klasické znaky šikanování, kterých bychom si mohli všimnout.

■ **Čas**

Běžná šikana je opakovaná, ale vždy se jedná o jednorázovou záležitost. V případě kyberšikany se může oběť k urážlivým SMS, e-mailům, odkazům apod. kdykoliv vracet.

■ **Publikum**

Divákem kybernetické šikany se může díky webovým stránkám stát kdokoliv ve světě. Kyberšikana se navíc nemusí odehrávat opakovaně. Stačí, když agresor např. vyvěsí na web fotku oběti. Tu si už kdokoliv může zkopírovat a rozšířit dál po světě dříve než ji poskytovatel serveru stačí stáhnout.

5 FORMY KYBERŠIKANY

Rozlišit jednotlivé formy kyberšikany je obtížné. Tak jako klasická šikana má svoje formy (nadávky, vydírání, fyzické ubližování apod.), má i kyberšikana řadu forem. Zde jsou některé z nich:

■ **Zasílání výhrůžných a krutých e-mailů a SMS zpráv**, výhružné telefonáty nebo obtěžování přes chat;

■ **Vytváření webových stránek**, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově apod.) oběť šikany uráží a zesměšňují;

■ **Posílání obrázků**, fotografií a videonahrávek spolužáků on-line kde je oběť zesměšňována a karikována;

■ **Vyvěšení pornografických fotografií**, s tváří oběti na internet případy, kdy agresoři získají hesla a identifikační údaje oběti a pod jeho/jejím jménem zasílají ostatním vulgární, obtěžující zprávy, fotografie, videa;

■ **Fotografování, nahrávání oběti**, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužákům.

Černá (2013) rozděluje formy šikany do dvou podoblastí. V první podoblasti jsou její jednotlivé projevy, tedy konkrétní způsoby, jakými k agresivnímu chování dochází (například krádež a zneužití hesla, flaming jako vědomě nepřátelské či urážlivé vzkazy na internetu, které mají cíl někoho ponížit či rozčílit atd.) Ve druhé podoblasti jsou pak místa na internetu či v mobilním telefonu, kde ke kyberšikaně dochází, což souvisí s prostředky použitými k její realizaci (jinak také média nebo kanály šíření kyberšikany).

Jurková (2010) uvádí následující podoby kyberšikany:

■ zasílání urážejících, útočných, zesměšňujících a zastrašujících či oběť dehonestujících emailů a SMS zpráv, výhrůžné telefonáty, obtěžující chatování;

■ tvorba webů a blogů, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově) oběť urážejí a ponižují;

■ fotografování a nahrávání oběti a posílání pořízených záběrů známým dotyčného nebo jejich vystavení na internetu.

Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Např. ve třídě je svědkem pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování několik desítek lidí, v prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí (MŠMT, 2016).

6 AKTÉŘI KYBERŠIKANY

6.1 AGRESOR

Základní klasifikace pachatelů kyberšikany vychází z charakteristiky agresorů v rámci tradiční šikany: „Mimo sofistikovaných technologií se kyberšikana neliší od tradiční šikany osobou agresora. Jako v jiné formě šikany je cíl totožný: zranit, vystrašit a ponížit oběť buď veřejně či v soukromí.“ (Kohut, 2008, s. 26).

Agresory lze pro základní pochopení rozdělit na dvě základní skupiny. Na jedné straně existují agresoři, kteří mají nižší sebevědomí, snížené sociální dovednosti, v kolektivu trpí pocity nejistoty, nedostatečného uznání a osamělostí (Shariff, 2008). Bývají neoblíbeni a šikanování ostatních je reakcí na pocit vlastní nedostatečnosti a frustrace – šikanují, protože získaný pocit moci jim pomáhá kompenzovat jejich vlastní nedostatky (Černá et al., 2013). Často tak šikanují proto, aby si upevnili svoji pozici ve skupině a uspokojili svou touhu po převaze a moci (Olweus, 1993).

Na straně druhé existují agresoři, kteří jsou naopak v kolektivu uznávaní, mají velký okruh přátel, vyšší sociální dovednosti i sebevědomí a tyto vlastnosti využívají k obratnému manipulování ostatních (Sutton, Smith, & Swettenham, 1999 in Kopecký a kol., 2015 s. 23). Tento typ agresorů dokáže dobře odhadnout jednotlivé procesy ve skupině a využít je ve svůj prospěch – šikana je pak nástrojem pro získání dobrého postavení v kolektivu.

Při realizaci výzkumných studií zaměřených na profil kyberútočníků narážíme na anonymitu internetu a také na vysoké procento respondentů, kteří přebírají identitu oběti v on-line prostředí. Přestože některé ze studií uvádí mezi agresory kyberšikany více mužů než žen (např. Li, 2006; Slonje & Smith, 2007), jiné (např. Patchin & Hinduja, 2006; Smith et al., 2008) nenašly žádné signifikantní rozdíly. Griffin a Gross (2004) dokonce hovoří o tom, že díky své

„skryté“, nepřímé povaze a menšímu zastoupení dívek agresorek u šikany bude jejich zastoupení u kyberšikany stejné, nebo dokonce vyšší než u chlapců. Toto tvrzení dokládá studie autorek Kowalski a Limber (2007), podle které počet dívek agresorek převyšuje počet chlapců v této roli.

6. 2 OBĚŤ

Obětí kyberšikany je jedinec, jenž je objektem agrese jiných. Zajímavé jsou myšlenky Tourniera (1995, s. 14), podle něhož jsou všichni lidé v podstatě slabí, neboť všichni se bojí, že se před jinými může projevit jejich vnitřní slabost. Při kyberšikaně se obětí může stát kdokoli. Oběť může být vybrána i náhodně (např. náhodně zvoleným telefoním číslem). Lenhart (2007) upozorňuje na to, že dospívající, kteří sdílejí své identity a myšlenky online, jako jsou uživatelé internetových sociálních sítí (Facebook, MySpace, aj.), jsou mnohem náchylnější k tomu stát se cílem kyberšikany než jedinci, kteří vedou méně aktivní život online. Dá se předpokládat, že oběti kyberšikany jsou pravděpodobně méně obratné v používání ICT, neboť se obvykle chovají v digitálním světě nezodpovědně až rizikově (zveřejňují své osobní údaje, fotografie aj.).

Wilard (2007 in Vašutová 2010, s. 95-96) upozorňuje na to, že kyberšikana často vychází ze vztahů založených na nenávisti či předsudcích vůči rase, náboženství, fyzickému vzhledu, sexuální orientaci aj. Výzkumy se shodují v tom (např. Hinduja, Patchin, 2007, Kowalski, Limber, 2007, Lenhart 2007, National Crime Prevention Council, 2007), že častěji se oběťmi kyberšikany stávají dívky než chlapci.

6.3 PUBLIKUM V KYBERŠIKANĚ

Velké riziko představuje skutečnost, že sdělení publikované na internetu nelze spolehlivě kontrolovat. Publikum kyberšikany netvoří jenom přihlížející jedinci, kteří jsou výhradně příjemci informace o aktu kyberšikany. Ke kyberšikaně se mohou přidávat stále další a další osoby, takže publikum se stává nekonečně početným. Tím, že tato sdělení dále šíří, stávají se i pachateli, agresory. Z pasivních přihlížejících se tedy stávají aktivními aktéry.

Přihlížející mají významný dopad na to, jak se kyberšikana či šikana, pokud už k nim dojde, bude dále vyvíjet (Ševčíková a kol., 2014). Olweus (1993)

rozlišuje přihlížející podle jejich postojů k šikaně (ten může být pozitivní, neutrální či lhostejný, nebo negativní) a jednání (tedy zda aktivně do situace vstoupí či ne). Dělí je pak do následujících skupin:

1. následovníci agresora, kteří jej sami aktivně podporují;
2. ti, kdo agresora otevřeně podporují, například ho povzbuzují, ale sami oběti neubližují;
3. ti, kdo agresora podporují, ovšem ne otevřeně, a zůstávají pasivní;
4. nezúčastnění pozorovatelé;
5. ti, kdo nesouhlasí s šikanou, jsou na straně oběti, ale nečiní tak otevřeně a celkově se nijak aktivně se neprojevují;
6. ti, kdo se oběti otevřeně snaží pomoci.

Role přihlížejících je skutečně významná – pokud proti šikaně či kyberšikaně otevřeně vystoupí, mohou tak zabránit jejímu dalšímu pokračování a šíření. Bohužel, ve většině případů tradiční šikany i kyberšikany přihlížející nevystoupí (Li, 2007 in Vašutová, 2011).

6.4 NÁSLEDKY KYBERŠIKANY

Žáci, studenti, ale i dospělí jsou v reálném životě citliví na osobní nadávky a urážky. Je velmi obtížné ustát rozšiřování lží a jízlivých poznámek ve formě šikany či mobbingu směrem k naší osobě. Jako obtížněji zvládnutelná se jeví situace, kdy je vše daleko rychleji a jednodušeji provedeno stisknutím jedné klávesy, například v rámci školního intranetu, kdy šikanující zprávu o daném jedinci obdrží celá škola.

Na základě aktuálního stavu poznání literárních zdrojů ze zahraničí a výzkumných studií provedených v České republice se nyní zaměříme na vybrané psychologické dopady, které se z důvodu povahy internetové komunikace u obětí kyberšikany vyskytují. Ačkoli kyberšikana nezahrnuje osobní kontakt mezi agresorem a obětí, zůstává pro mládež psychologicky a emocionálně škodlivá. V případech, kdy je kyberšikana zaměřena na již „klasicky“ šikanovaného jedince, dochází k umocnění jejího dopadu na psychiku jedince, a tudíž i ke zvýšení rizika sebevražedného chování. Takto zatížení jedinci jsou označováni jako globální oběti (global victims) (Gradinger, Strohmeier & Spiel, 2009).

V práci Campfieldové (2006, in Šmahaj., 2014 s. 54) nacházíme označení oběti, která je zároveň šikanována a kyberšikanována, jako „double whammy“. Její výsledky u těchto obětí poukazují na sociální problémy, problémy v chování, vnímání nízkého hodnocení od vrstevníků, nízké sebehodnocení a osamělost. Z výzkumu Patchina a Hinduja (2006, in Šmahaj., 2014 s. 55) dále vyplývá, že větší zkušenost s kyberšikanou udávají dívky než chlapci. Oběti také často udávaly psychosomatické potíže související s bolestí břicha a nechutenstvím, problémy se spánkem a koncentrací na školní úkoly.

Otázku emočního dopadu kyberšikany zahrnuje i studie Priceové a Dalgleishe (2010, in Šmahaj., 2014 s. 55), v níž se zmiňuje smutek, vztek, frustrace, zahanbení a strach. Podobně orientovaly výzkum autorky Dehueová, Bolmanová a Völlinková (2009, in Šmahaj., 2014 s. 55), které se zaměřily na emoční reakce adolescentů na kyberšikanu. Pro dokreslení představy o rozměru psychologického dopadu kyberšikany na lidskou psychiku předkládáme průřez z výzkumných prací provedených v USA, Austráliei, Evropě (Šmahaj, 2014):

- tenze, strach, stres;
- změna self-konceptu oběti (sebevědomí, sebehodnocení, sebedůvěra, sebepojetí);
- výskyt depresivních a neurotických obtíží;
- časté poruchy spánku;
- snížení frustrační tolerance;
- pocit neřešitelnosti situace, ztráta životní pohody;
- výskyt zkratkovitého jednání, suicidální myšlenky;
- zvyšující se bezdůvodná agrese a impulsivnost;
- celková psychická nestabilita;
- trauma a posttraumatická stresová porucha.

7 KYBERŠIKANA A ZÁKONY ČR

V současné době neexistuje žádný právní předpis, který by se speciálně zabýval otázkou šikany nebo kyberšikany. Termín šikana a kyberšikana tedy zákon nezná. Existuje však řada dokumentů, které s šikanou i kyberšikanou a jejich řešením souvisejí (Kopecký, 2010): Listina základních práv a svobod, Listina základních práv EU, Úmluva o právech dítěte, Školský zákon, Občanský zákoník, Zákon o

ochraně osobních údajů, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, Přestupkový zákon, Trestní zákoník. V České republice je tomuto tématu věnována pozornost např. prostřednictvím celosvětové konference Cyberspace, která každoročně probíhá v Brně (v roce 2014 již podvanácté) pod záštitou Ústavu práv a technologií právnické fakulty ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity. Ukazuje se tedy, že v České republice není šikana nebo kyberšikana přímo v trestním zákoníku legislativně ošetřena. Termín je výrazově ukotven v rámci vědeckého přístupu, nicméně v praxi je při řešení šikany a kyberšikany možné využít i jiné zákony:

■ zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, řeší práva a povinnosti školy, žáků a studentů a jejich zákonných zástupců;

■ zákon 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 12–13, zákaz natáčení, fotografování a zveřejnění snímků bez souhlasu dotyčné osoby;

■ zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů, obsahuje některé odstavce, které se týkají vztahů rodičů a dětí, odpovědnosti rodičů a výchovných opatření;

■ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, se zabývá problémy dětí, které jsou nějakým způsobem ohrožené;

■ zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů, § 49 Přestupky proti občanskému soužití;

■ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů.

Jak uvádí MŠMT (2016), přestože kyberšikana obdobně jako školní šikana není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního

zákoníku (sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (sexting)

Obrátit se na Policii ČR je vhodné v případech, kdy šikana nebo kyberšikana nabyla takového rozměru, že je ji možné kvalifikovat buď jako přestupek nebo jako čin, kde byla naplněna skutková podstata trestného činu. Policie ČR musí na základě ověřených skutečností těžké formy kyberšikany prošetřit. Při následném řešení Policií ČR může být využito následujících paragrafů zákona č. 40/2009, trestního zákoníku (Vichtera, 2010, doplněno):

■ vydírání – § 175;
■ pomluva – § 184;
■ šíření pornografie – § 191;
■ výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií – § 192;
■ zneužití dítěte k výrobě pornografie – § 193;
■ svádění – § 202;
■ šíření toxikomanie – § 287;
■ násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci – § 352;
■ nebezpečné vyhrožování – § 353;
■ nebezpečné pronásledování (stalking) – § 354;
■ hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob – § 355;
■ podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod – § 356.

Podstatné je posouzení trestní odpovědnosti u pachatelů (agresorů) šikany. Trestní odpovědnost mladistvých (15–18 let) je posuzována soudy pro mládež podle zákona č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů s ohledem na rozumovou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení. Dle trestního zákona je osoba trestně odpovědná dosažením 18. roku věku. Osoba mladší 15 let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež jí může uložit podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů některá z následujících opatření (Proti šikaně, on-line):

■ dohled probačního úředníka;
■ zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče;
■ ochranná výchova.

Jak uvádí Choděra (in Kolář, 2011, s. 289), „trestní odpovědnost vyviňuje pouze duševní porucha, která v době spáchání trestného činu způsobila, že pachatel nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání“. Dále pak se trestní odpovědnosti naopak nezbavuje předchozím požitím alkoholových či jiných toxických látek, pokud se pachatel sám do tohoto stavu přivedl.

8 KYBERŠIKANA A ŠKOLA

Přestože se kyberšikana velmi často odehrává mimo školní prostředí, což znesnadňuje její zachycení a následné řešení, výzkumy potvrzují, že kyberšikana bývá se školou spojena velmi často. David-Ferdon a Feldman (2007) in Kopecký a kol., 2015 s. 23 se shodují v tvrzení, že kyberšikana má silný negativní vliv na fungování kyberoběti ve školním prostředí. Jsou to situace, kdy videonahrávka či fotografie vzniknou ve škole nebo když se kyberšikany dopouštějí spolužáci oběti. Některé země zvažují opatření, která by mohla situaci změnit. Jedná se o celou škálu opatření, jako je například zákaz mít zapnutý mobilní telefon po vstupu do školy. Ve Spojených státech amerických zvažují dokonce rušičky mobilního signálu; často tato opatření směřují ke změnám školního řádu.

V praxi velmi často narážíme na skutečnost, že sami ředitelé nemají jasno, kam pravomoci školy sahají a jak kyberšikanu zastavit. Také se ukazuje, že ačkoli mnoho učitelů a ředitelů nyní uznává problém šikany, málo z nich si uvědomuje, že studenti jsou obtěžováni i prostřednictvím elektronických komunikačních prostředků (Beran & Li, 2005, in Šmahaj 2014., s. 57).

Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany, proto se doporučuje prověřit její případné souvislosti: pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení (MŠMT, 2016).

8.1 KYBERŠIKANOVÁNÍ UČITELŮ

V posledních letech se stále více objevují případy, ve kterých se terčem jednorázového či opakovaného kybernetického útoku stal učitel. Případy

agresivního chování dětí (ale také dospělých – rodičů) k učitelům potvrzují výzkumy realizované v Evropě, USA a dalších zemích světa. Výjimkou není ani Česká republika – Česká školní inspekce (Česká školní inspekce, 2015) i další instituce opakovaně upozorňují na to, že se učitelé českých škol pravidelně stávají obětmi verbální či fyzické agrese – a to jak ve školním prostředí, tak i mimo něj.

S masivním rozšířením mobilních telefonů a internetových služeb pak došlo k nárůstu jednorázových či opakovaných kybernetických incidentů, ve kterých se obětmi online agrese stala právě osoba učitele. Oběťmi kybernetického útoku se stalo 21,73 % českých učitelů. Potvrdil to Národní výzkum kyberšikany českých učitelů (Kopecký, Szotkowski, 2010), do něhož se zapojilo více než 5 100 učitelů základních a středních škol ze všech krajů ČR. Kybernetické útoky na učitele se nejčastěji odehrávají na sociálních sítích. Mezi další „útočící" nástroje patří mobilní telefony, email, veřejný chat a www stránky. Výzkum uskutečnilo Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty UP ve spolupráci se společnostmi O2 Czech Republic a Seznam.cz.

Kyberšikanu, která probíhala v průběhu posledních 12 měsíců déle než 1 týden, potvrdilo celkem 3,52 % učitelů (181 z 5136 respondentů), celkově pak kyberšikanu delší než týden zažilo 12,15 % (624 z 5136 učitelů). Ačkoli se oběťmi kybernetické agrese stalo 21,73 % učitelů (1118 z 5136 učitelů), kyberšikanu probíhající déle než týden se podařilo prokázat pouze u poloviny z nich (55,81 %).

Jak uvádí Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2016), šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou. Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo právě v kyberprostoru. Jak metodický pokyn také připomíná, je důležité mít na paměti, že šikanou (podle mého názoru kybernetickou zejména) může trpět i zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti.

8.2 PREVENCE KYBERŠIKANY VE ŠKOLE

Jak uvádí (Kitliňská, 2009 s. 194-199), je třeba si uvědomit, že neexistuje absolutně účinná obrana proti kyberšikaně. Zavedení alespoň částečně účinných preventivních kroků proti ní je podmíněno zvýšením obecné informovanosti o jejích hrozbách. Musíme si umět přiznat, že kyberšikana představuje velkou hrozbu, dotýká se stále většího počtu lidí a může mít na oběti devastující důsledky. Čím více se technologie rozvíjí, tím více roste nutnost proti kyberšikaně bojovat všemi dostupnými prostředky.

Přestože výskyt kyberšikany byl zaznamenán v různých zemích po celém světě, preventivní programy v ČR, které by oslovily přímo školy, jsou stále v počátcích. Dobrý signál je, že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR se tímto jevem zabývá. MŠMT aktualizovalo Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, právě tato aktualizace z roku 2016 má pomoci porozumět školám fenoménu šikany, kyberšikany, možnostem jak mu předcházet a jak na něj efektivně reagovat, pokud k jeho výskytu dojde. Na rok 2017 je také vyhlášen Dotační program „Bezpečné klima v českých školách“ (č.j. MSMT-11483/2016-2) ve výši dvaceti milionů korun.

Strategii prevence kyberšikany ve škole stanovuje MŠMT metodickým pokynem (MŠMT, 2016), který je společný pro všechny podoby šikany. Primárně je důležitá péče o bezpečné prostředí, jíž je dosahováno dodržováním následujících pravidel (MŠMT, 2016):

- Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, **odmítá násilí a zneužití moci** v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Je důležité, aby škola tyto hodnoty jasně komunikovala směrem dovnitř školy i vně a zřetelně je hájila a prosazovala.
- Na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany se podílí celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná.
- Pro prevenci i řešení šikany vedení školy určí konkrétní odpovědnost směrem k řediteli a jeho zástupcům, třídním učitelům, pedagogům, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům a školnímu poradenskému pracovišti, která je adekvátní jejich roli a možnostem (součást bezpečnostního a krizového plánu).

- Vedení školy **pověří alespoň jednu osobu z řad pedagogických pracovníků specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany,** která se bude v tématu pravidelně vzdělávat (např. školní metodik prevence, výchovný poradce). Tato pověřená osoba by měla disponovat kompetencemi zejména k šetření a řešení počáteční šikany a vyhodnocování potřeb školy ve vztahu k pokročilé šikaně.
- Škola **nastaví konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu**, která budou specificky vztažená také k projevům šikany (bude jasné, jaké chování je považováno za dehonestující a ohrožující a jak bude sankcionováno). Součástí školního řádu by měla být pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy).
- Škola **nastaví důsledky za porušení pravidel** u žáků, přičemž je důležité, aby uměla rozlišovat závažnost porušení. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování a důsledky za nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky.ve třídě jsou nastavena **třídní pravidla,** která nenahrazují ani nezdvojují školní řád ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.
- Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční **systém vzájemné komunikace mezi pedagogy** o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě. Současně má škola nastaven **pravidelný monitoring varovných signálů výskytu šikany** a využívá k němu adekvátní nástroje
- Škola **zajistí informovanost všech svých členů** o tom, co je a co není šikanování, jak se zachovat ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.
- Škola kontinuálně **realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování** (včetně šikany), kterou má popsánu v Preventivním programu školy někdy nazývaném také minimální preventivní program. Součástí tohoto programu školy je také **školní program proti šikanování.** Škola má popsány konkrétní

preventivní mechanismy, které používá k tomu, aby šikanu minimalizovala a měla ji pod kontrolou (bezpečnostní plán). Účelem je riziku účinně a konkrétně předcházet. Současně má škola popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala (krizový plán). Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje.

- Škola **zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů** v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; dostupné intervize a/nebo supervize. **Plán dalšího vzdělávání pedagogů** zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů (zejm. v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně-sociálního rozvoje žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu třídy jako východiska k plánování služeb školy). Zároveň zajišťuje **vzdělávání ředitelů v oblasti právního povědomí.**
- Škola **zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin**, které by měly žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve škole a ve třídě, učit se efektivně řešit konfliktní situace atd.
- Škola má **zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy** ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče a neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum, zdravotnická zařízení, Policie ČR případně další odborníci). Je dobré, pokud škola zveřejňuje tyto kontakty pro žáky, rodiče a pedagogy tak, aby jim byly na očích a mohli vyhledat pomoc také sami.

8.2.1 SYSTÉM PORADENSTVÍ V OBLASTI ŠKOLNÍ PREVENCE

V rámci komplexního přístupu ke kyberšikaně jako společenskému problému je třeba, aby fungoval systém školního poradenství. Jeho klíčovou institucí jsou pedagogicko-psychologické poradny, ve kterých působí metodici prevence. Jejich činnost je stanovena vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských

služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve smyslu pozdější úpravy (vyhláška č. 116/2011 Sb).

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně:

a) zajišťuje za poradnu specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem,

b) zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence, organizuje pro ně pravidelné pracovní porady a semináře a poskytuje jim individuální odborné konzultace,

c) na žádost školy a školského zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování,

d) udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci rizikového chování angažují, aktualizuje síť odborných zařízení,

e) spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,

f) pečuje o svůj odborný rozvoj formou dalšího vzdělávání v problematice specifické prevence (MŠMT, 2005).

Na řadě škol vznikají zejména z evropských dotací také školní poradenská pracoviště. Ta mohou, ale nemusejí, zahrnovat všechny zainteresované účastníky (především školní psychology, kterých je na českých školách pořád poměrně málo).

Školní metodik prevence

Každá škola musí mít školního metodika prevence. Základním předpokladem pro výkon činnosti školního metodika prevence je statut pedagogického pracovníka. Školní metodik prevence vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O svých činnostech vede písemnou dokumentaci v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobní údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny právním předpisem-vyhláškou vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských

zařízeních ve smyslu pozdější úpravy (č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních). Patří k nim zejména metodické, informační a poradenské činnosti.

Metodické a koordinační činnosti:

■ Koordinace tvorby, kontrola, evaluace a participace při realizaci minimálního preventivního programu školy.

■ Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rasismu a xenofobie, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších projevů rizikového chování.

■ Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Vyhledávání a nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování.

■ Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.

■ Individuální a skupinová práce se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.

■ Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s přijímáním odlišnosti.

■ Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v oblasti prevence rizikového chování.

■ Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.

■ Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

Informační činnosti:

■ Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.

■ Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování, zejména orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, zdravotnických zařízení, Policie České republiky, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, nestátních organizací působící v oblasti prevence, center krizové intervence a dalších zařízení, institucí a jednotlivých odborníků.

■ Předávání informací a zpráv o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a školskému poradenskému zařízení.

Poradenské činnosti

■ Ve spolupráci s třídními učiteli vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování

■ Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.

■ Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

Na téma kyberšikana vzniklo mnoho různých projektů, jeden z projektů mě osobně zaujal, projekt realizuje občanské sdružení Aisis. Je to projekt s názvem Minimalizace šikany, cílem tohoto projektu je ukázat cestu, jak účinně snížit výskyt šikany a kyberšikany na škole a nabídnout program k širokému použití na základních a středních školách v celé České republice.

Součástí programu jsou materiály pro učitele, jak řešit šikanu a kyberšikanu. Materiály obsahují návod, jak otevřít s dětmi diskuzi o kyberšikaně, jak nastavit pravidla ve třídě. Tento projekt v roce 2009 podpořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přidělením grantu z Evropských sociálních fondů. Přidělený grant umožnil v roce 2012 projít Programem Minimalizace

šikany téměř 600 učitelů z České republiky. Klíčovými prvky programu je cyklus vzdělávacích seminářů a na ně navazující konzultace na školách.

8.3 PREVENCE KYBERŠIKANY V PLZEŇSKÉM KRAJI

Nyní představím problematiku prevence kyberšikany v Plzeňském kraji. Tématu prevence kyberšikany v Plzeňském kraji se věnuji v této části práce z důvodu, že jsem se rozhodl realizovat výzkum na středních odborných učilištích v Plzeňském kraji. Důvodem, proč jsem si vybral pro můj výzkum Plzeňský kraj, je bydliště v tomto kraji a neposlední řadě i to, že pracuji již řadu let u Městské policie v Plzni. U Městské policie Plzeň je vytvořen Odbor analýzy a prevence kriminality, který provádí na školách přednášky a besedy i na téma kyberšikany, formou data projekcí, diskuzí, zpětnou vazbou pomocí dotazů a testů. Z tohoto důvodu mi není problematika prevence cizí.

Priority a cíle Plzeňského kraje byly stanoveny Plánem primární prevence rizikového chování na léta 2013-2016 (Dadučová, 2012). Stěžejní je:

■ **Vytvářet příznivé školní prostředí ke zmírnění společensky nežádoucích či nebezpečných jevů**. Podporovat vytváření školních preventivních strategií a jejich realizaci jako součást ŠVP – zaměřených na šikanu, kyberšikanu a další rizikové chování, a podporovat realizaci preventivních programů ve školách a zařízeních pro volný čas dětí a mládeže s využitím finančních prostředků i z dalších zdrojů, např. ESF.

■ **Zkvalitnit programy specifické primární prevence realizované školami, školskými zařízeními a nestátními neziskovými organizacemi.** Zajistit poskytovatelům a příjemcům programů primární prevence cílené vzdělávání a metodické materiály s využitím finančních prostředků i z dalších zdrojů.

■ **Vytvářet podmínky pro poskytování kvalitních služeb na všech úrovních systému primární prevence rizikového chování**. Zajistit služby metodiků prevence v PPP všem stupňům škol (MŠ, ZŠ, SŠ) ve všech regionech Plzeňského kraje i po skončení projektu PPP „KPZ – Komplexní zajištění primárně preventivních a intervenčních aktivit na MŠ, ZŠ, SŠ“ s využitím finančních prostředků i z dalších zdrojů. Zachovat sít školských poradenských zařízení v

takové podobě, aby žádná z uskutečňovaných změn v rejstříku škol neovlivnila negativně dostupnost těchto zařízení. Reagovat na potřeby školských poradenských zařízení v souvislosti s nárůstem klientů. Provádět metodickou a konzultační činnost směrem ke školám, školským zařízením a zákonným zástupcům klientů.

V Plzeňském kraji byl také v roce 2011 proveden projekt s názvem eBezpečnost, jehož účelem bylo cestou preventivních aktivit minimalizovat vzestupný trend rizikového chování spojeného s užíváním nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT zejména dětmi a mládeží – phishing, stalking, grooming, kyberšikana. Tento projekt je stále funkční a zaměřuje se převážně na školy, základní a střední. Odborným týmem jsou učitelé zdarma proškolováni v tématech kyberšikany. Po proškolení získávají informační brožury k daným tématům, plakáty do tříd a informační letáky pro rodiče. Jako klady tohoto projektu vidím jeho samotné provedení. Školení bylo provedeno formou semináře a účastnila se ho většina pedagogického sboru dané školy, tj., jak školní metodici prevence a ředitelé škol tak školení. Projekt měl velký úspěch a bylo do něj zapojeno celkem 147 základních a středních škol z Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj se v oblasti prevence kyberšikany zapojil také na webových stránkách: Kraje pro bezpečný internet do projektu podporovaného Asociací krajů České republiky. V rámci projektu vznikl on-line kvíz a on-line kurzy pro děti a studenty, pedagogy, rodiče a veřejnost, pro pracovníky Policie ČR a pro sociální pracovníky Úkolem projektu je pomoc rozpoznat projevy kyberšikany a seznámit se s dalším postupem k jejímu zamezení.

Školní metodici prevence (ŠMP) v Plzeňském kraji

Na středních školách v Plzeňském kraji působí 56 školních metodiků prevence (dále jen ŠMP). Nejčastější vyučovací povinnost ŠMP je 21 hodin. ŠMP působí ve funkci v průměru 4,5 roku. Specializační kurz pro školní metodiky prevence absolvovalo 11 ŠMP, v současné době kurz studuje 5 ŠMP.

Tabulka č. 1: Počty školních metodiků

Celkový počet ŠMP	56
Nejčastější vyučovací povinnost ŠMP	21
Působnost ve funkci (průměr) let	4,5
Specializační kurz obsolvovalo ŠMP	11
Specializační kurz studuje	5

Zdroj: KEVIS ke dni 21. 11. 2011.

Rozhovor s okresním metodikem prevence

Abych se blíže seznámil s problematikou prevence kyberšikany v Plzeňském kraji, kontaktoval jsem e-mailem všech osm okresních metodiků prevence z pedagogicko-psychologických poraden. Na žádost o poskytnutí dat a informací k problematice kyberšikany vyskytující se na Středních odborných učilištích v Plzeňském kraji odpovědělo formou emailu pět okresních metodiků prevence. Ale jen jeden z těchto metodiků prevence z okresu Plzeň – město, mi nabídl konzultační schůzku v sídle Pedagogicko-psychologické poradny. Dne 30. 03. 2017 jsem proto navštívil okresní metodičku prevence v pedagogicko-psychologické poradně Plzeň-město.

Z rozhovoru vyplynulo, že metodička oceňuje vytvoření Plánu primární prevence rizikového chování pro rok 2013–2016. Tento plán měl za úkol zmapování výskytu rizikového chování na školách. Data byla zpracována na základě podkladů osmi metodiků prevence v PPP, kteří sbírali data o výskytu rizikového chování ve školách v jednotlivých okresech Plzeňského kraje ve 2. pololetí školního roku 2011/2012. Data byla získána z okresů Domažlice, Klatovy, Plzeň–jih, Plzeň–město, Plzeň–sever, Rokycany, Tachov. Nyní představíme část pracovní náplně a úkolů pracovníků prevence.

Školní metodik prevence:

ŠMP využívají k zajištění primární prevence na škole nabídek institucí a většinou vytvářejí i vlastní projekt, který je realizován pedagogickými pracovníky školy. Některé školy (zvláště s menším počtem žáků) nemají funkci ŠMP zřízenou. Školy mají zpravidla primární prevenci zapracovánu i do školních vzdělávacích programů.

Na základě Analýzy prevence (Dadučová, 2012) lze dále říci, že školy nejčastěji spolupracují s:

- Pedagogicko-psychologickou poradnou, Plzeň, Částkova 78
- Policií ČR a městskou policií
- speciálně pedagogickými centry a střediskami výchovné péče
- městskými a obecními úřady, OSPOD

Školy také využívají nabídek Centra protidrogové prevence a terapie, Člověka v tísni, POINT 14, SOS Archa, Kotce, Ulice, Bílého kruhu bezpečí, Pontonu, Ledovce, Probační a mediační služby, STOP PPP a dalších organizací.

ŠMP na své práci oceňují:

■ znalost prostředí školy, žáků a studentů umožňuje cílené zaměření prevence na jejich potřeby, lepší spolupráci s třídními učiteli a dalšími pedagogickými pracovníky školy, koordinaci činností ve škole,

■ pestrá nabídka programů a aktivit organizací působících v oblasti primární prevence, zejména dobrá spolupráce s Policií ČR, PPP, OSPOD (problémem může být rozpoznání kvalitních projektů),

■ schůzky s oblastními metodiky prevence – možnost výměny informací mezi ŠMP, získání aktuálních informací apod., dobrá spolupráce s PPP (rizikem je snížení úvazků metodikům prevence v PPP).

ŠMP vnímají ve své práci nevýhody a rizika:

■ nedostatečné finanční prostředky na odměnu ŠMP i na úhradu programů primární prevence,

■ složitost a časová náročnost administrativních úkonů nejen při zpracování žádosti o grant či dokumentace o řešených problémech potřebné pro přesný monitoring rizikového chování ve škole,

■ časová vytíženost ŠMP (ŠMP nemá snížený úvazek jako je tomu u výchovného poradce, ŠMP obvykle zastává i pozici třídního učitele),

■ nejasné vymezení funkce ŠMP v rámci školy a jejího chodu, neochota ostatních kolegů zapojit se do preventivních aktivit,

■ slučování škol (anonymita, velký počet žáků).

Nezbytností je opora v zákoně, která by zvýšila pozici ŠMP ve škole (zákon o prevenci), a snížení úvazku ŠMP jako u výchovných poradců, aby měl dostatek času na svou práci i další studium. Z těchto důvodů by ŠMP neměl zastávat ani pozici třídního učitele. Důležité je také zajištění finančních prostředků z grantů a rozšíření nabídky bezplatných preventivních programů i programů dalšího vzdělávání pro ŠMP, dále zřízení funkce školního psychologa či školního speciálního pedagoga či přítomnost jiného odborníka ve škole. ŠMP i ředitelé škol vyjádřili rovněž potřebu vzniku vnitřního nařízení ředitele školy (metodický

postup k informačnímu toku vázaný k rizikovému chování). Vzor tohoto nařízení vypracují metodici prevence Pedagogicko-psychologické poradny, Plzeň, Částkova 78.

8.3.1 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PREVENCE V RÁMCI PLZEŇSKÉHO KRAJE

V roce 2012 byla, krajskou školní koordinátorkou prevence (Dadučová 2012) vypracována SWOT analýza pro Plzeňský kraj, která jasně určila silné a slabé stránky prevence v rámci Plzeňského kraje. Nyní si tento Plán primární prevence rizikového chování Plzeňského kraje na rok 2013-2016 představme.

Silné stránky:

■ Fungování systému krajský školský koordinátor prevence (KŠKP) ↔ metodik prevence v PPP (MP v PPP) ↔ školní metodik prevence (ŠMP)

■ Dotační programy vyhlašované nejen v gesci Odboru školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Plzeňského kraje (http://dotace.plzensky-kraj.cz/)

■ Metodické materiály vydávané Plzeňským krajem, např. „Šikana a závadové chování dětí a žáků (vybrané části právních předpisů, informace a kontakty vztahující se k problematice šikany a závadového chování ve školách a školských zařízeních na území Plzeňského kraje)“ a metodické materiály ke kyberšikaně v rámci projektů Plzeňského kraje eBezpečnost a Bezpečně s počítačem

■ Projekt „eBezpečnost“ a další projekty Plzeňského kraje (zaměřené na vzdělávání pedagogických pracovníků)

■ Odborná erudice MP v PPP

Slabé stránky:

■ Vzdělání a erudice ŠMP

■ Nedostatek finančních prostředků na zajištění fungování optimálního počtu MP v PPP, na programy primární prevence realizované nestátními neziskovými organizacemi, školami a školskými zařízeními

Příležitosti:

■ Zákon o prevenci, legislativní opora ŠMP

■ Získání finančních prostředků na primární prevenci z různých zdrojů

■ Vzdělávání ŠMP a pedagogických pracovníků

■ Spolupráce s dalšími organizacemi (NNO, střediska výchovné péče, ZČU, zřizovateli škol, řediteli škol aj.) v rámci primární prevence

Hrozby:

■ Nedostatek času ŠMP na práci, nevytvoření optimálních podmínek pro výkon funkce ŠMP (administrativní zatížení ŠMP, chybí opora v zákoně, snížení úvazku apod.)

■ „Přehlíživý“ postoj vedení škol a ostatních pedagogů k primární prevenci, k úloze ŠMP

■ Odchod kvalifikovaných a schopných MP v PPP, ŠMP a dalších odborníků ze školství

8.4 ZÁVĚR TEORETICÉ ČÁSTI PRÁCE

V teoretické části bakalářské práce jsem se pokusil přiblížit na základě analýzy relevantních odborných zdrojů fenomén kyberšikany, jeho podob a forem. Následující část práce bude obsahovat empirické šetření provedené na dvou středních odborných učilištích v Plzeňském kraji.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Hlavním cílem mého výzkumného šetření je zjistit výskyt kyberšikany na středním odborném učilišti v krajském městě Plzni a středním odborném učilišti na malém městě Plzeňského kraje. Tento cíl je konkretizován prostřednictvím následujících dílčích cílů:

C1: Zjistit, zda se studenti SOU v Plzni a SOU Stod setkali s nějakou formou kyberšikany a jak ji prožívali

C2: Zjistit, zda mají studující povědomí o nebezpečnosti kyberšikany

C3: Zjistit, zda studenti znají možnosti prevence a kam by se v případě kyberšikanování obrátili

C4: Porovnat případný výskyt kyberšikany na středním odborném učilišti v krajském městě s výskytem kyberšikany v menším městě Plzeňského kraje

C5: Zjistit, zda struktura využívání sociálních sítí je u studentů SOU Plzeň a SOU Stod stejná nebo se liší

C6: Zjistit, zda množství času strávené na sociálních sítích se mezi jednotlivými školami významně liší

Na základě těchto cílů byly ještě formulovány dvě hypotézy, a to ve vztahu k C5 a C6:

Hypotéza č. 1

H_0: Mezi strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU v Plzni, a strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU ve Stodě, není rozdíl

H_a: Mezi strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU v Plzni a strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU ve Stodě je statisticky významný rozdíl

Hypotéza č. 2

H_0: Množství času, které tráví na sociálních sítích žáci SOU v Plzni se neliší od množství času, které tráví na sociálních sítích žáci na SOU ve Stodě.

H_a: Množství času, které tráví na sociálních sítích žáci SOU v Plzni se liší od množství času, které tráví na sociálních sítích žáci na SOU ve Stodě.

9.1 METODOLOGIE VÝZKUMU

Byl zvolen kvantitativní výzkum s využitím dotazníku jako metody sběru dat. Dotazník byl převzat z internetových stránek vytvořených v rámci projektu „ Národná sieť pre prevenciu šikanovania a násilia v školách“ na Slovensku. http://www.prevenciasikanovania.sk/, a modifikován tak, že poslední čtyři otázky byly z důvodu splnění cílů šetření vlastní konstrukce (viz příloha č. 1). Dotazník obsahuje 16 otázek, z toho 9 otázek uzavřených a 7 otázek je polouzavřených, otázky jsou formulovány se zaměřením na problematiku kyberšikany.

Sběr dat byl realizován na středním odborném učilišti elektrotechnickém v Plzni, kde bylo rozdáno 45 dotazníků, a na středním odborném učilišti Stod, kde bylo rozdáno 93 dotazníků. Výzkumné šetření bylo provedeno v březnu 2017 ve vyučovacích hodinách za přítomnosti pedagogického pracovníka. Důraz byl kladen na plnou anonymitu a dobrovolnost studentů při tomto výzkumném šetření. Do obou škol jsem osobně distribuoval celkem 138 dotazníků, zpět se k samotnému vyhodnocení vrátilo 100 % dotazníků. Z dotazníkového šetření bylo 8 dotazníků vyřazeno z důvodu jejich neúplnosti. Celkem tedy bylo zpracováno 130 dotazníků.

Data ve vztahu k cílům 1-4 jsou vyhodnocena deskriptivní statistikou s využitím vyjádření absolutních a relativních četností, cíle 5-6 jsou ověřeny za pomoci testu dobré shody chí kvadrát.

9.2 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 138 studentů z toho 21 žen a 117 mužů. Na obou školách se jednalo o studenty navštěvující druhý ročník tříletého denního studia. Jednalo se o Střední odborné učiliště elektrotechnické v Plzni se zaměřením na elektro a strojní obory a o Střední odborné učiliště ve Stodě, které vyučuje obory služeb. Výzkumného šetření se zúčastnili studenti oborů Mechanik elektrotechnik a Kuchař-číšník. Věkové rozložení respondentů je podrobně uvedeno v Tabulce č. 2.

9.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Následná část bakalářské práce obsahuje grafické a tabulkové zpracování jednotlivých otázek.

Charakteristika výzkumného vzorku

Rozdělení respondentů podle pohlaví:

Graf č. 1 a č. 1.1: Pohlaví respondentů (žáci SOU Plzeň a SOU Stod)

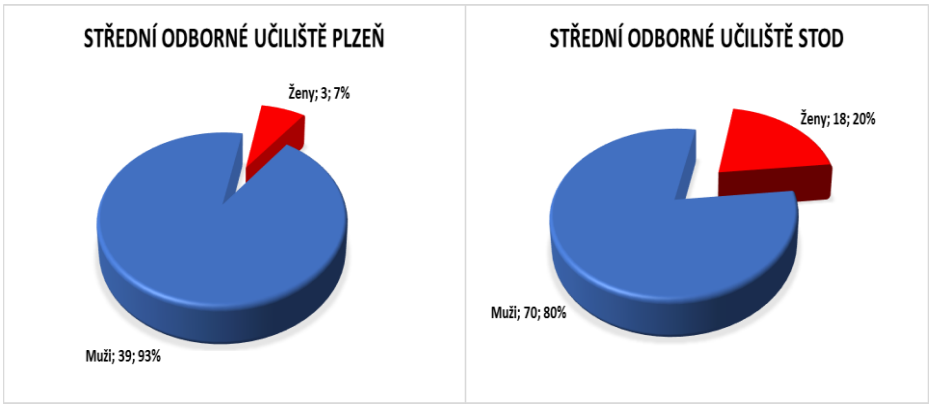

Z grafu č. 1 a č. 1.1 se zjišťovalo pohlaví tázaných respondentů. Předložený dotazník vyplnilo 21 žen a 109 mužů na obou středních odborných učilištích. Na středním odborném učilišti v Plzni odevzdalo dotazník 39 (36%) mužů a na středním odborném učilišti Stod 70 (64%) mužů. Ženy na středním odborném učilišti v Plzni byly zastoupeny v počtu 3 (14%) a na středním odborném učilišti ve Stodě v počtu 18 (86%). Z grafů je patrné, že je zde významně větší zastoupení respondentů mužského pohlaví. Důvod spatřuji v zaměření těchto oborů.

Graf č. 2 a č. 2.1: Věk respondentů středních odborných učilišť

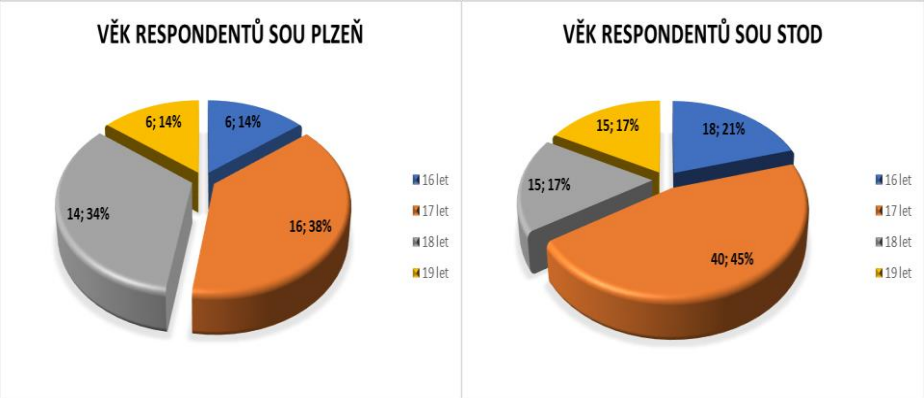

Tabulka č. 2: Věk respondentů středních odborných učilišť

Věk respondentů:	Střední odborné učiliště Plzeň	Střední odborné učiliště Stod
16	6	18
17	16	40
18	14	15
19	6	15

Z grafů č. 2 a č. 2.1 a tabulky č. 2 je patrné, že věk respondentů na středním odborném učilišti v Plzni je zastoupen takto: 16 letí v počtu 6 (14%), 17 letí 16 (38%), 18 letí 14 (34%), 19 letí 6 (14%). Na středním odborném učilišti ve Stodě je věkové zastoupení toto: 16 letí v počtu 18 (21%), 17 letí 40 (45%), 18 letí 15 (17%), 19 letí 15 (17%). Věkové rozložení respondentů je odpovídající ročníku studujících.

Otázka č. 1: Jsi uživatelem nějaké sociální sítě?

Z odpovědí vyplývá, že všichni dotázaní na obou středních odborných učilištích využívají služeb nějaké sociální sítě nebo komunikátorů. Na středním odborném učilišti ve Stodě odpovědělo 100 % respondentů - 88 žáků ano a na druhém středním odborném učilišti v Plzni byl počet 42 ano. Vzhledem k věku respondentů, je patrné, a ne překvapující, že všichni žáci, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, využívají služeb sociálních sítí, nebo používají některý z komunikátorů.

Otázka č. 2: Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých:

Otázka zjišťovala, zda a na jakých sociálních sítích mají respondenti založené uživatelské účty. Jak se dalo v dnešní době předpokládat, 100 % respondentů obou středních odborných učilišť vlastní a používá mobilní telefon. Zajímavé je i zjištění, že Facebook využívá na SOU v Plzni 42 respondentů, což znamená 100 % respondentů. Na SOU ve Stodě je počet respondentů využívajících Facebook 84 studentů z 88 odpovídajících. Další ze sociálních sítí je u respondentů využíváno již v menší míře. Toto zjištění je podrobněji zpracováno procentuálně, a zobrazeno v grafickém provedení (graf č. 3 a č. 3.1). Tabulkou č. 3 a následně bylo toto zjištění vyhodnoceno za pomoci testu dobré shody Pearsonovo chí-kvadrát testu. Tabulka č. 4 a č. 5.

Graf č. 3 a č. 3.1: Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých:

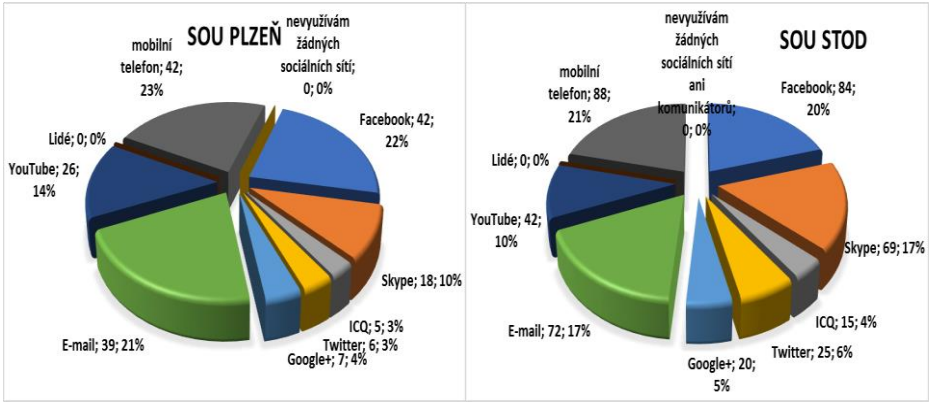

Tabulka č. 3: Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých:

	Facebook	Skype	ICQ	Twitter	Google+	E-mail	YouTube	Lidé	Mobil	Nevyužívám
SOU Plzeň	42	18	5	6	7	39	26	0	42	0
SOU Stod	84	69	15	25	20	72	42	0	88	0

Tabulka č. 4: Tabulka skutečných četností

Skutečné četnosti

	znak1 - 1. sk.	znak1 - 2. sk.	znak1 - 3. sk.	znak1 - 4. sk.	znak1 - 5. sk.	znak1 - 6. sk.	znak1 - 7. sk.	znak1 - 8. sk.	znak1 - 9. sk.	znak1 - 10. sk.	$n_{\cdot j}$
znak2 - 1. sk.	42	18	5	6	7	39	26	0	42	0	185
znak2 - 2. sk.	84	69	15	25	20	72	42	0	88	0	415
$n_{i\cdot}$	126	87	20	31	27	111	68	$n_{i\cdot}$	130	$n_{i\cdot}$	**600**

Tabulka č. 5: Tabulka očekávaných četností

Očekávané četnosti

	znak1 - 1. sk.	znak1 - 2. sk.	znak1 - 3. sk.	znak1 - 4. sk.	znak1 - 5. sk.	znak1 - 6. sk.	znak1 - 7. sk.	znak1 - 8. sk.	znak1 - 9. sk.	znak1 - 10. sk.	$n_{\cdot j}$
znak2 - 1. sk.	38.85	26.83	6.17	9.56	8.33	34.23	20.97	0	40.08	0	185
znak2 - 2. sk.	87.15	60.18	13.83	21.44	18.68	76.78	47.03	0	89.92	0	415
$n_{i\cdot}$	126	87	20	31	27	111	68	$n_{i\cdot}$	130	$n_{i\cdot}$	**600**

Testové kritérium je vypočítáno podle vzorce: $G = \sum_{i=1}^{r}\sum_{j=1}^{s}\frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: G=9.951

Kritická hodnota**:** $\chi_{(1-\alpha);\,df} = 16.919$

Ověření hypotézy č. 1: Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu (H_0) nezamítáme. Z výsledků zjišťujeme, že mezi strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU v Plzni, a strukturou sociálních sítí, které sledují studující SOU ve Stodě, není významný rozdíl.

Otázka č. 3: Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích?

Tato otázka měla za úkol u respondentů zjistit kolik času denně tráví na sociálních sítích. Též výsledek odpovědí na tuto otázku není v žádném případě překvapující, z praxe je mi známo, že mladí lidé jsou na sociálních sítích připojeny denně několik hodin a někteří z nich i větší část dne. Jen malé procento z nich méně než hodinu, což potvrzuje i vypracovaný graf č. 4 a č. 4.1 a následně i tabulka č. 6. Alarmující je však fakt, že někteří tráví na sociálních sítích i čas, který se dá přirovnat k non-stop času. V položce jiné, bylo 5 respondenty odpovězeno na otázku, že jsou připojeny na sociálních sítích i více než 12 hodin denně. Pro lepší přehled je tato otázka též zpracována za pomoci testu dobré shody Pearsonovo chí-kvadrátu. Tabulka č. 7 a č. 8.

Graf č. 4 a č. 4.1: Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích?

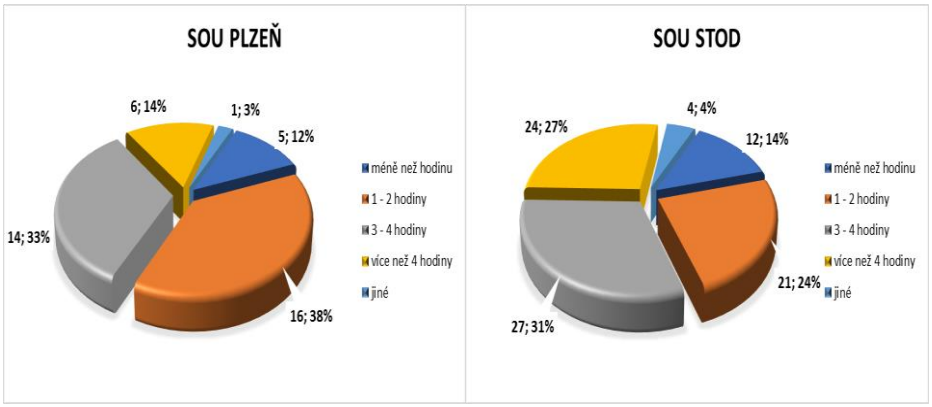

Tabulka č. 6: Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích?

	Méně než hodinu	**1 – 2 hodiny**	**3 – 4 hodiny**	**Více než 4 hodiny**	**jiné**
SOU Plzeň	5	16	14	6	1
SOU	12	21	27	24	4

K vyhodnocení hypotézy posloužila data získaná pomocí otázky č. 3.

Tabulka č. 7: Tabulka skutečných četností

	znak1 - 1. sk.	**znak1 - 2. sk.**	**znak1 - 3. sk.**	**znak1 - 4. sk.**	**znak1 - 5. sk.**	**$n_{\cdot j}$**
znak2 - 1. sk.	5	16	14	6	1	42
znak2 - 2. sk.	12	21	27	24	4	88
$n_{i\cdot}$	17	37	41	30	5	**130**

Tabulka č. 8: Tabulka očekávaných četností

	znak1 - 1. sk.	**znak1 - 2. sk.**	**znak1 - 3. sk.**	**znak1 - 4. sk.**	**znak1 - 5. sk.**	**$n_{\cdot j}$**
znak2 - 1. sk.	5.49	11.95	13.25	9.69	1.62	42
znak2 - 2. sk.	11.51	25.05	27.75	20.31	3.38	88
$n_{i\cdot}$	17	37	41	30	5	**130**

Testové kritérium je vypočítáno podle vzorce: $G = \sum_{i=1}^{r} \sum_{j=1}^{s} \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium: G=4.581

Kritická hodnota:

$\chi_{(1-\alpha);\, df} = 9.488$

Ověření hypotézy č. 2: Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu (H_0) nezamítáme. Z výsledků zjišťujeme, že množství času stráveného na sociálních sítích se mezi jednotlivými školami významně neliší.

Otázka č. 4: Stalo se ti, že jsi byl obětí kyberšikany?

Z otázky č. 4 a grafu č. 5 a č. 5.1 je patrné, že 6 (14%) respondentů ze SOU Plzeň se již s nějakou formou kyberšikany osobně setkalo. Na SOU ve Stodě je počet kladných odpovědí na tuto otázku v počtu 18 (20%). Počty kladných odpovědí se mi zdají alarmující.

Graf č. 5 a č. 5.1: Stalo se ti, že jsi byl obětí kyberšikany?

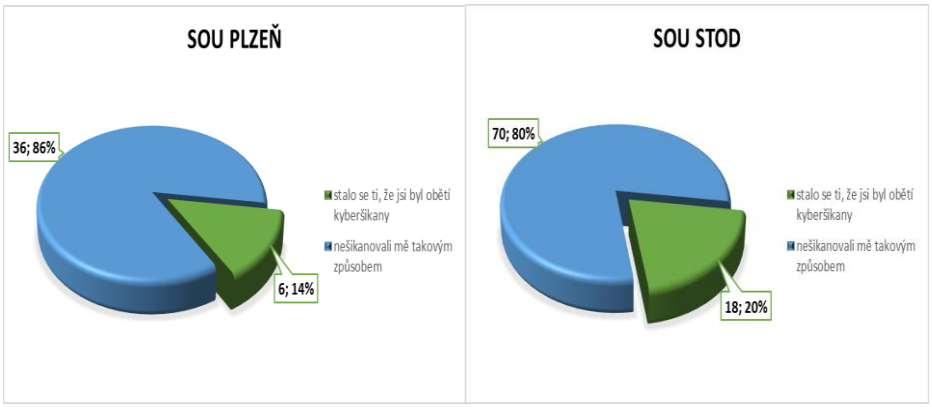

Otázka č. 5: Jestli máš takovou zkušenost, jakou formou a v jaké podobě se to uskutečnilo?

Další z otázek navazuje na předchozí otázku a zjišťuje formu a podobu uskutečnění kyberšikanování. Z grafů č. 6 a č. 6.1 je patrné, že nejčastěji si k kyberšikanování mladí vybírají sociální sítě Faceook, Skype, shodně na obou SOU (50%) a až následně méně používané formy, jakou jsou telefonicky 2 (33%) na SOU Plzeň a 2 (11%) na SOU Stod. Následuje negativní zpráva na blogu, na SOU v Plzni nemají s tímto respondenti zkušenost oproti respondentům na SOU Stod, kde odpověděli kladně 2 (11%) dotázaných. Další zkušenost s kyberšikanou má 1 (17%) s respondentů na SOU Plzeň oproti SOU Stod kde takovou zkušenost nikdo nemá. Oproti nulové zkušenosti v podobě SMS na SOU Plzeň, má 5 (28%) respondentů ze SOU Stod takovou zkušenost. Na možnost jinak neodpověděl ani jeden z respondentů.

Graf č. 6 a č. 6.1: Jestli máš takovou zkušenost, jakou formou a v jaké podobě se to uskutečnilo?

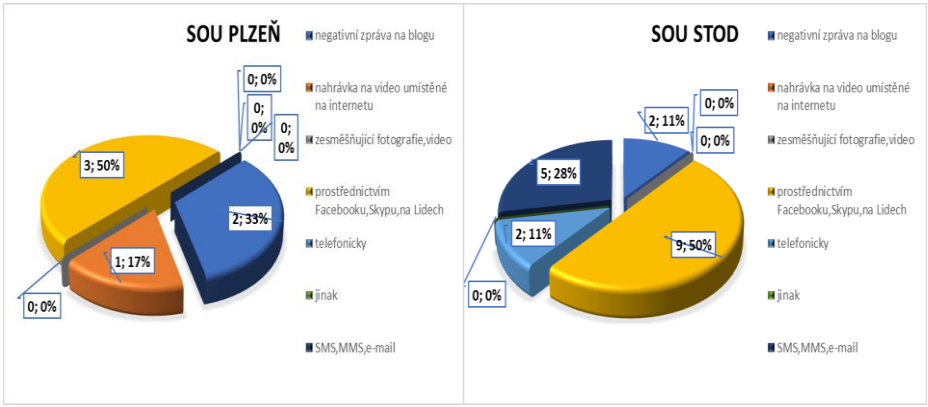

Otázka č. 6: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

Tato otázka byla rozdělena do dvou částí. V prvé části otázky měli respondenti za úkol odpovědět na dvě základní odpovědi. Vybrat ano či ne, viz. Tabulka č. 9. a grafy č. 7 a 7.1. Ano znám, odpovědělo na SOU Plzeň 12 (29%), na SOU Stod odpovědělo ano 18 (20%) respondentů. Větší část respondentů odpověděla, že ne, přesný počet byl: na SOU Plzeň 30 (71%) a na SOU Stod 70 (80%) viz. Tabulka č. 9 níže. V druhé části této otázky měli respondenti specifikovat jakou formou kyberšikany se to stalo. Přesné počty a procentuální výsledky odpovědí jsou vyhodnoceny v tabulce č. 10 a v grafech č. 8 a č. 8.1. I zde se potvrzuje jako již v předchozích otázkách, že kyberšikana je nejčastěji distribuována útočníkem přes sociální sítě jako jsou: Facebook, Skype a Twitter. V menším počtu prostřednictvím emailu a telefonicky. Na možnosti, jestli ano, napiš jakým způsobem neodpověděl na SOU ani jeden respondent, stejně tak na možnost odpovědi jinak.

Tabulka č. 9: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

	Střední odborné učiliště Plzeň	Střední odborné učiliště Stod
Ano	12	18
Ne	30	70

Graf č. 7 a č. 7.1: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

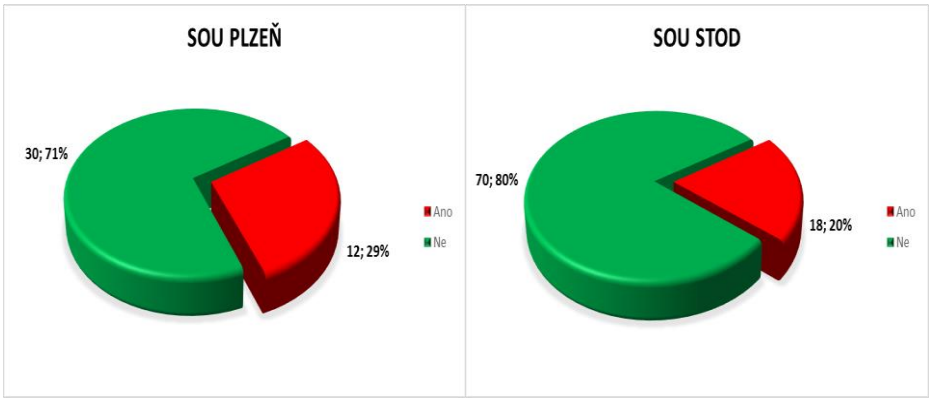

Tabulka č. 10: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

	e-mailem	telefonicky	Na Facebooku, na Skypu, na Twitteru	Na webu	Nahráli ho	Nafotili ho	Chtěli se s ním sejít	Ukradli mu heslo, které zneužili	jinak	Neznám nikoho
SOU Plzeň	1	2	9	0	0	0	0	0	0	30
SOU Stod	2	0	6	0	0	0	0	0	0	80

Graf č. 8 a č. 8.1: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

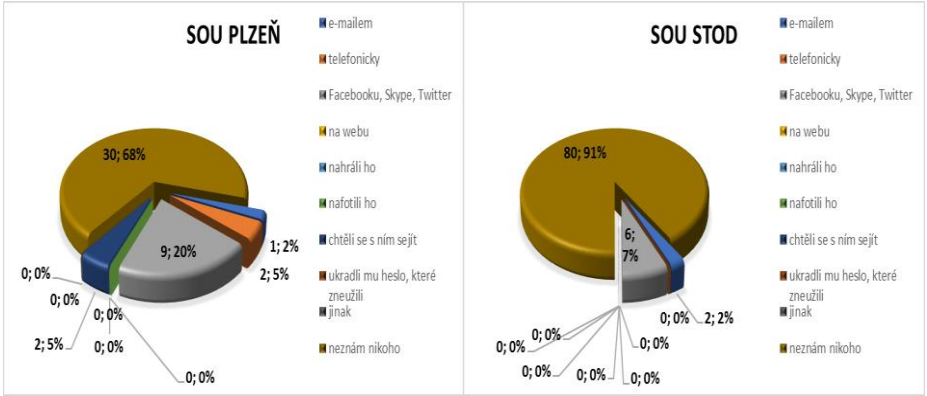

Otázka č. 7: Řekl jsi to ty, nebo spolužák, kamarád někomu?

Stejně jako otázka č. 6 byla tato otázka rozdělena na dvě části. V prvé části otázky byl základní výběr ano, ne, otázka měla za úkol zjistit, na koho by se respondenti v případě výskytu kyberšikany obrátili. Na otázku odpovědělo pouze 21 respondentů na SOU Plzeň a na SOU Stod jen 18 respondentů. Nízké počty odpovědí přisuzuji faktu, že mladí lidé se nemají zájem nebo nechtějí s tímto problémem nikomu svěřovat. I zde byl výběr z více možností. Největší počet respondentů by se obrátil s problémem na kamaráda. Na SOU v Plzni celkem 8 (38%), SOU Stod zde se již na kamaráda obrátilo 9 (50%) respondentů. Na rodiče by se obrátil na SOU Plzeň, 1 (5%) respondent a na SOU Stod 3 (17%). Na učitele by se obrátilo s tímto problémem na SOU Plzeň 2 (9%) na SOU Stod 6 (33%) respondentů. V Plzni na SOU by se oproti SOU Stod 2 (10%) respondentů též obrátilo na sourozence. Poslední možnost s výběru na kterou bylo odpovězeno jen na SOU v Plzni v počtu 8 (38%) byla odpověď, nikomu jsem to neřekl. Z odpovědí je patrné, že se studenti nejvíce svěřují kamarádům.

Graf č. 9 a č. 9.1: Řekl jsi to ty, nebo spolužák, kamarád někomu?

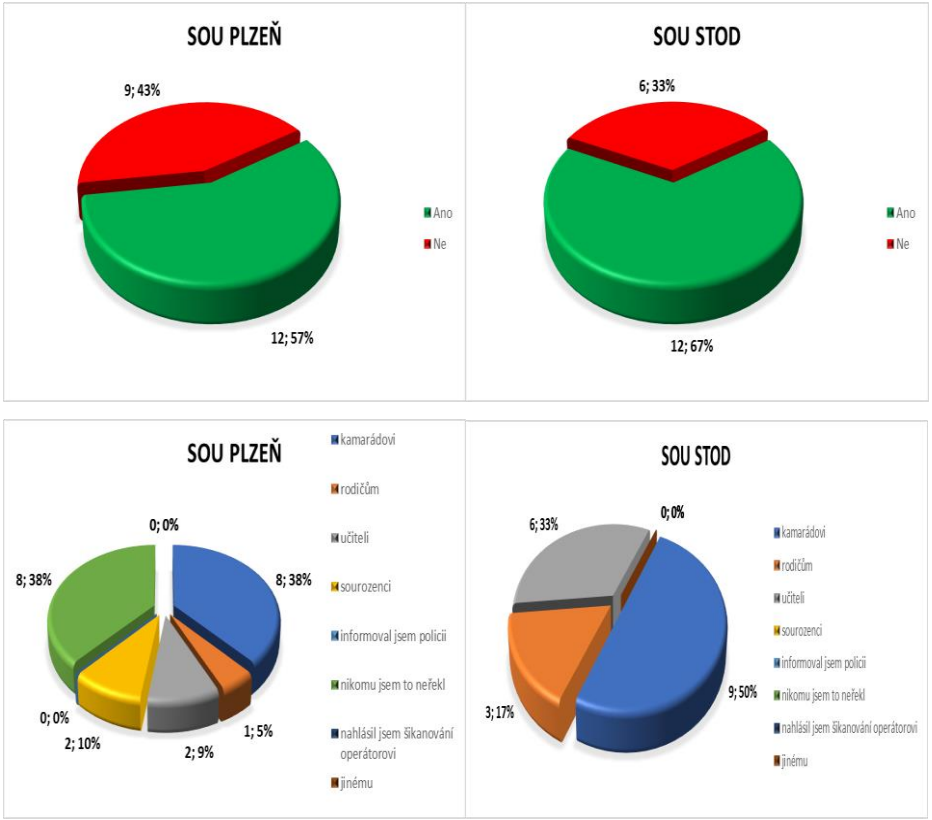

Otázka č. 8: Jaké pocity to v tobě vzbudilo?

Otázka byla zaměřena na pocity studentů v případě setkání s nějakou z forem kyberšikany. Nejčastěji byla označena možnost (cítím se otrávený), na SOU Plzeň, 3 (50%) a na SOU Stod 10 (56%) odpovědí. Další frekventovanou odpovědí je možnost (cítím se naštvaný/á) u respondentů na SOU v Plzni 2 (33%) na SOU Stod 5 (28%) odpovědí. Třetí nejfrekventovanější odpovědí byla odpověď, (cítím obavy) opět srovnání odpovědí: SOU Plzeň 1 (17%), SOU Stod 2 (11%). Na možnost odpovědi (cítím se smutný) odpověděl 1 (5%) respondent na SOU Stod.

Graf č. 10 a č. 10.1: Jaké pocity to v tobě vzbudilo?

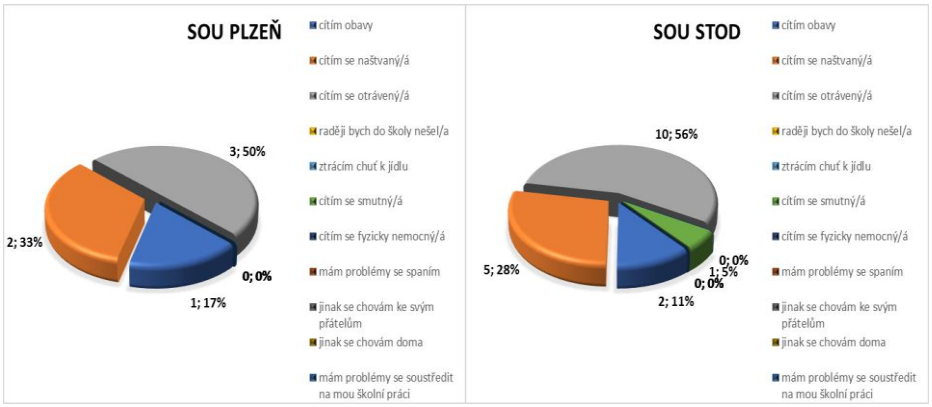

Otázka č. 9: Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících?

Otázka č. 9, měla za úkol zjistit zda studenti použili k kyberšikanování některý z prostředků internetové komunikace nebo prostředků. Z odpovědí vyplývá, že na SOU Plzeň použilo k ublížení nebo zesměšnění 10 respondentů SMS zprávu oproti 9 na SOU ve Stodě. Nejčastější forma ubližování a zesměšňování byla zaznamenána u odpovědi sociální síť (např. Facebook) celkem 21 odpovědí z obou SOU. Z odpovědi je jasné, že tato forma kyberšikany je jednou nejrozšířenějších mezi studenty pro její anonymitu. Další z odpovědí s větším počtem odpovědí byla zaznamenána u odpovědi, vytvoření nelichotivého videa o někom. Na tuto otázku na SOU Plzeň odpověděli 3 respondenti a na SOU Stod 6 respondentů. Další z odpovědí byla odpověď prostřednictvím emailu, kde odpovědělo na SOU Plzeň 2 a na SOU Stod 5 respondentů. Poslední z odpovědí na kterou bylo respondenty odpovězeno byla odpověď pomlouváním na chat

roomu v počtu odpovědí na SOU Plzeň 1 a SOU Stod 3. Ze všech odpovězených otázek jasně vyplývá, že studenti používají formy kyberšikany anonymní za které se mohou skrýt.

Graf č. 11 a č. 11.1: Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících? (můžeš označit i více odpovědí)

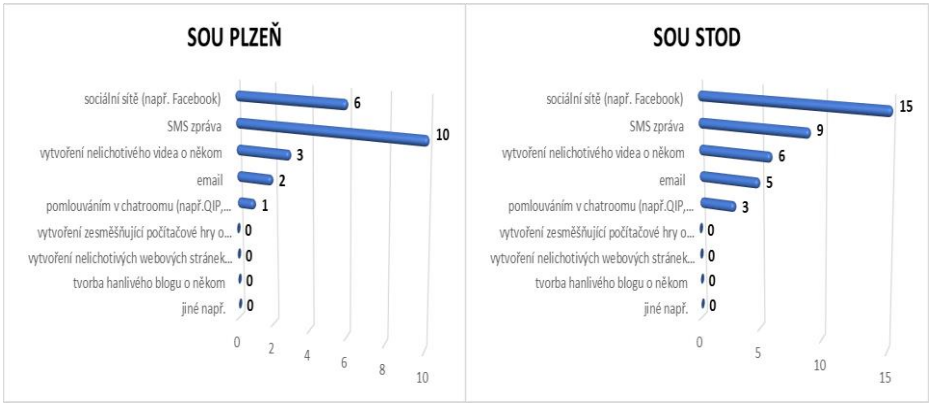

Graf č. 12 a č. 12.1: Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících? (můžeš označit i více odpovědí)

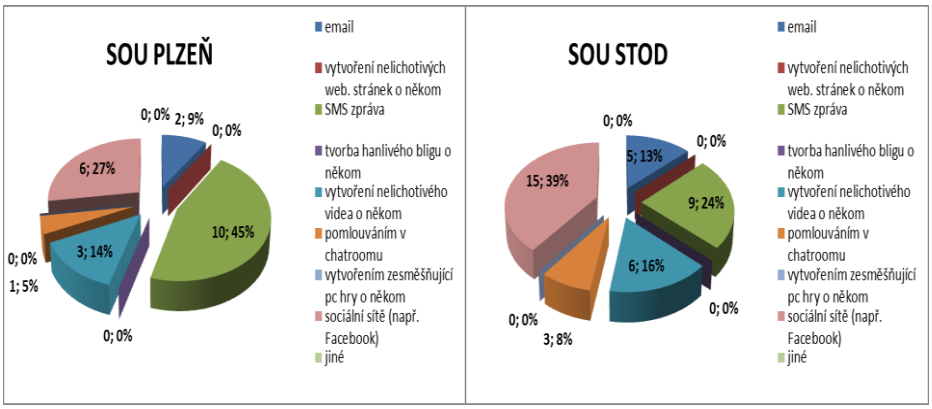

Otázka č. 10: Co si myslíš o kyberšikaně?

V této otázce, zjišťuji, co si studenti myslí o kyberšikaně. Převážná část 30 (71%) na SOU Plzeň odpověděla: Je mi to jedno, oproti SOU Stod, kde na tuto otázku odpovědělo touto volbou 40 (45%). Na další možnost odpovědi, Vadí mi – je to něco co způsobuje bolest, odpověděli studenti na SOU Plzeň 12 (29%) na SOU Stod 48 (55%). Poslední možnost odpovědi byla Nevadí mi, tuto alternativu nevolil nikdo ani na SOU Plzeň a i na SOU Stod, z odpovědí je patrné, že si

uvědomují nebezpečnost kyberšikany. Na druhou stranu je znepokojící častá volba odpovědi Je mi to jedno. Překvapila mě lhostejnost a snad i neznalost danému tématu.

Graf č. 13 a č. 13.1: Co si myslíš o kyberšikaně? ***(zvolte jednu odpověď)***

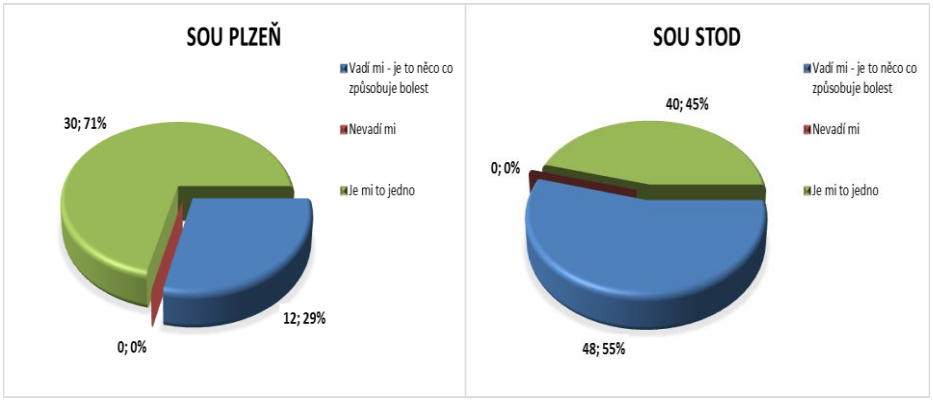

Otázka č 11: Slyšel jsi už o tom, že někdo kyberšikanoval učitele?

Na otázku zodpovědělo 35 (83%) na SOU Plzeň: Ne a na SOU Stod 83 (94%). Jen 7 studentů (17%) na SOU Plzeň a 5 (6%) studentů SOU Stod odpovědělo Ano. Jen malá část respondentů SOU slyšelo o kyberšikaně učitele.

Graf č. 14 a č. 14.1: Slyšel jsi už o tom, že někdo kyberšikanoval učitele?

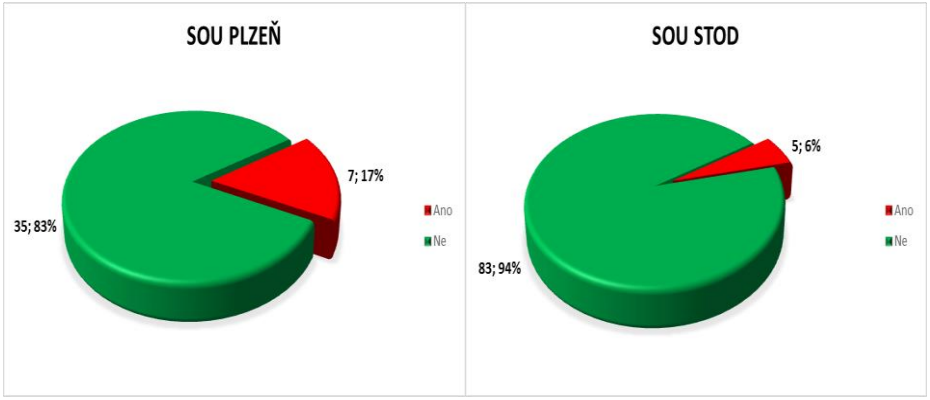

Otázka č. 12: Je ve školním řádě zmíněn postoj školy k užívání mobilů?

Z výsledků je zřejmé, že většina studentů byla seznámena se školním řádem a postojem školy k užívání mobilů. Na SOU Plzeň 40 (95%), na SOU Stod 70 (80%) studentů odpovědělo Ano. Zatím co odpovědí Ne, byly pouze 2 (5%) na SOU Plzeň a 18 (20%) na SOU Stod.

Graf č. 15 a č. 15.1: Je ve školním řádě zmíněn postoj školy k užívání mobilů?

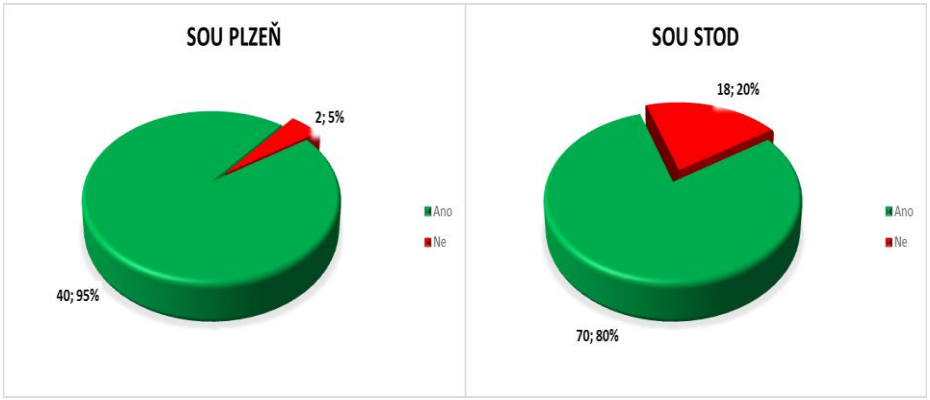

Otázka č. 13: Je u Tebe ve škole zakázáno používání mobilních telefonů při hodinách?

Školy mají zákaz používání mobilních telefonů během výuky zakotvený ve Školním řádu. Většina studentů je s tímto srozuměna na SOU Plzeň 30 (71%), SOU Stod 85 (97%). 10 (24%) na SOU Plzeň a 2 (2%) odpovědělo Ne, Na SOU Stod 1 (1%) student odpověděl Není mi známo. Odpovědi Ne a Není mi známo, bych přisuzoval k jejich neznalosti Školního řádu.

Graf č. 16 a č. 16.1: Je u Tebe ve škole zakázáno používání mobilních telefonů při hodinách?

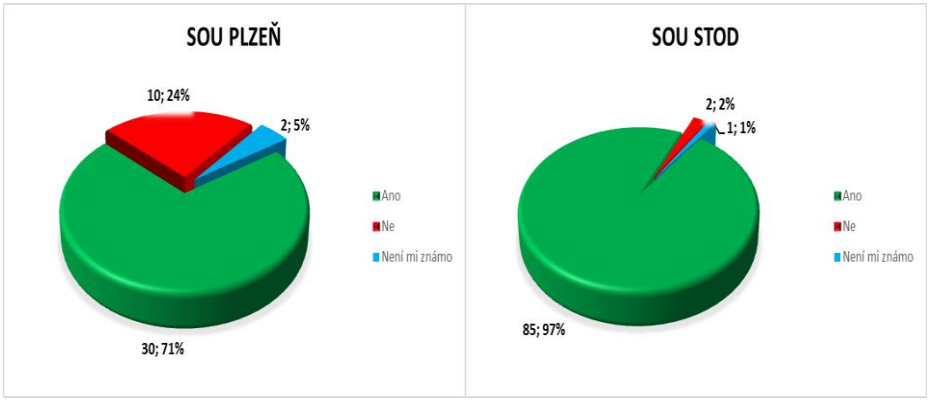

Otázka č. 14: Seznámil jsi se, s preventivním programem proti kyberšikaně Vaší školy?

Na otázku odpovědělo na SOU Plzeň 39 (93%) ano, pouze 3 respondenti (7%) ne. Na SOU Stod byly odpovědi následovné, 86 (98%) respondentů ano, pouze 2 (2%) ne. Počet kladných odpovědí mě mile překvapil a těší mě informovanost studentů. Myslím si, že velkou zásluhu na informovanosti studentů mají školy samotné. Seznámení studentů s preventivním programem na školách je velmi důležitá forma prevence kyberšikany.

Graf č. 17 a č. 17.1: Seznámil jsi se, s preventivním programem proti kyberšikaně Vaší školy?

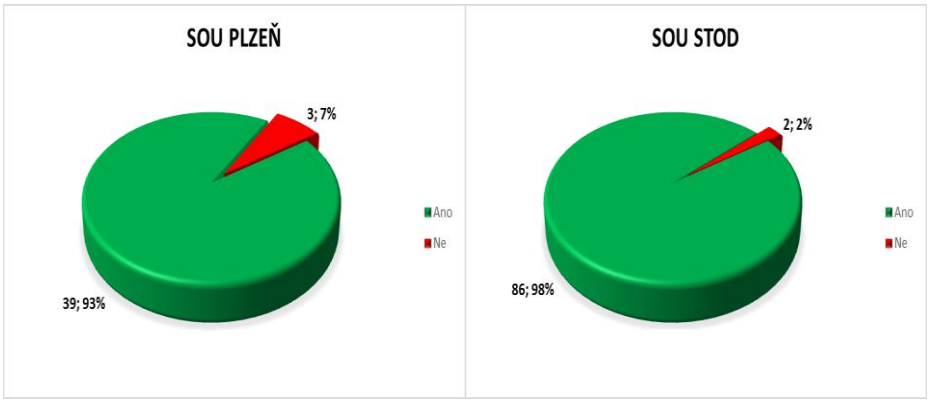

Otázka č. 15: Víš kam se obrátit v případě problému s kyberšikanou? Pokud ano, kam?

Na otázku na SOU Plzeň, odpovědělo všech 42 respondentů kladně, z toho 10 respondentů odpovědělo, že by se obrátilo na kamaráda, 8 respondentů by se svěřila rodičům, 1 respondent odpověděl správce počítačové sítě, 15 respondentů by se obrátilo na učitele, 6 respondentů na výchovného poradce, 2 respondenti na policii. Na SOU Stod, též odpověděl plný počet dotázaných respondentů, odpovědi byly následovné: 88 respondentů odpovědělo kladně, z toho 18 respondentů by se obrátila na kamaráda, 21 respondentů by se svěřila rodičům, 2 respondenti by se obrátili na psychologa, 18 respondenti učitele, 5 respondenti na Linku bezpečí, 4 policii, 17 výchovného poradce, 3 respondenti na správce počítačové sítě. Z odpovědí plyne, že studenti by chtěli vzniklou situaci kyberšikanováním řešit a všichni by hledali pomoc. A co je důležité, znají kam se v případě tohoto problému obrátit.

Otázka č. 16: Myslíš si, že kyberšikana je nebezpečná?

Z odpovědí na otázku č. 16 je zřejmé, že si studenti uvědomují nebezpečnost kyberšikany a její následků. Jen 2 (5%) respondenti ze SOU Plzeň odpověděli na otázku nevím, většina 40 (95%) odpovědělo Ano a Ne neodpověděl ani jeden z respondentů.

Graf č. 18 a č. 18.1: Myslíš si, že kyberšikana je nebezpečná?

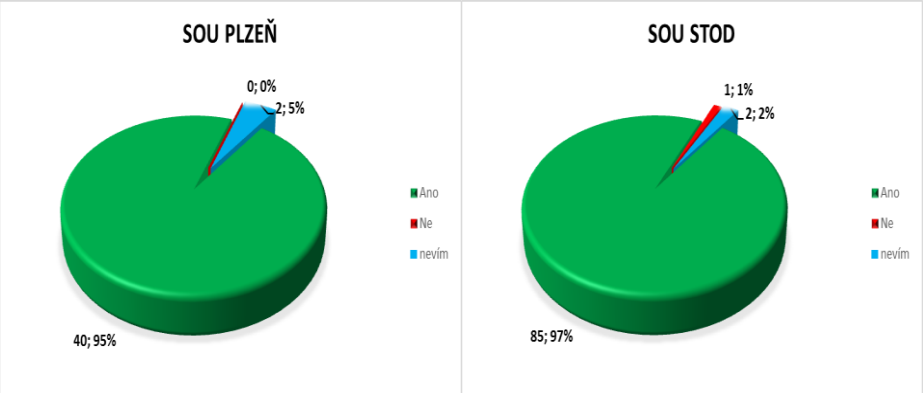

9.4 ZÁVĚR

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda se již studenti na vybraných středních odborných učilištích s nějakou formou kyberšikany osobně setkali, jak ji prožívali. Odpovědi na otázky vztahující se k **C1** ukazují, že na obou SOU se studenti s tímto jevem osobně setkali, výsledky šetření viz. otázka č. 5: Jestli máš takovou zkušenost, jakou formou a v jaké podobě se to uskutečnilo? Studenti odpověděli takto: nejčastěji si ke kyberšikanování mladí vybírají sociální sítě Faceook, Skype, shodně na obou SOU (50%) a až následně méně používané formy, jakou jsou telefonicky 2 (33%) na SOU Plzeň a 2 (11%) na SOU Stod. Následuje negativní zpráva na blogu, na SOU v Plzni nemají s tímto respondenti zkušenost oproti respondentům na SOU Stod, kde odpověděli kladně 2 (11%) dotázaných. Další zkušenost s kyberšikanou má 1 (17%) s respondentů na SOU Plzeň oproti SOU Stod kde takovou zkušenost nikdo nemá. Oproti nulové zkušenosti v podobě SMS na SOU Plzeň, má 5 (28%) respondentů ze SOU Stod takovou zkušenost. Pokud jde o prožívání kyberšikany, studující, kteří se s ní setkali, reagují pocity otrávenosti, naštvaností a obavami. Odpovědi na otázku ve vztahu k **C2**, která měla za úkol zjistit, zda mají studující povědomí o

nebezpečnosti kyberšikany, je zřejmé, že si studenti uvědomují nebezpečnost kyberšikany a jejích následků. Jen 2 (5%) respondenti ze SOU Plzeň odpověděli na otázku nevím, většina 40 (95%) odpovědělo ano, ne neodpověděl ani jeden z respondentů. Otázky ve vztahu k **C3** měly za úkol zjistit, zda studenti znají možnosti prevence a kam by se v případě kyberšikanování obrátili. Odpovědi byly získány od respondentů prostřednictvím otázek č. 14 a 15, znějící: Seznámil ses preventivním programem proti kyberšikaně Vaší školy a Víš kam se obrátit v případě problému s kyberšikanou? Pokud ano, kam? Počet kladných odpovědí na preventivní program na školách mě mile překvapil a těší mě informovanost studentů. Myslím si, že velkou zásluhu na informovanosti studentů mají školy samotné. Seznámení studentů s preventivním programem na školách je velmi důležitá forma prevence kyberšikany. V druhé části otázky, kde bylo zjišťováno, jestli znají studenti, kam se obrátit v případě problému s kyberšikanou, je zřejmé, že studenti znají, kam a na koho se mají obrátit. Otázky ve vztahu k **C4** měly za úkol porovnat případný výskyt kyberšikany na středním odborném učilišti v krajském městě s výskytem kyberšikany v menším městě Plzeňského kraje, na tuto otázku jsme dostali odpověď prostřednictvím otázky č. 4 v dotazníkovém šetření, znějící: Stalo se ti, že jsi byl obětí kyberšikany? Z odpovědí jsme zjistili, že 6 (14%) respondentů ze SOU Plzeň se již s nějakou formou kyberšikany osobně setkalo. Na SOU ve Stodě je počet kladných odpovědí na tuto otázku v počtu 18 (20%). Počty kladně zodpovězených odpovědí ano, se mi zdají alarmující. Vzhledem k cíli však lze říci, že přestože je výskyt kyberšikany větší u studujících SOU ve Stodě, tento rozdíl není významný. Vyhodnocení otázky ve vztahu k **C5** mělo za úkol zjistit, zda struktura využívání sociálních sítí je u studentů SOU Plzeň a SOU Stod stejná nebo se liší. Výsledky zjištění nebyly překvapující, lze shrnout, že studenti na obou SOU využívají stejných sociálních sítí, což následně bylo potvrzeno statisticky, testem dobré shody chí-kvadrát. Vyhodnocení dat ve vztahu **C6** ukazuje, že není ani významný rozdíl v času tráveném na sociálních sítích. Po vyhodnocení dotazníkového šetření na dvou středních odborných učilištích jsem došel k závěru, že někteří studenti mají osobní zkušenost s tímto jevem, a to jak jako oběti kyberšikany, tak jako ti, kteří svoje spolužáky v kyberprostoru šikanují. Přestože znají nebezpečnost kyberšikany, zaujímají k ní poměrně lhostejný postoj. Kladně hodnotím přístup těchto škol k preventivnímu programu, převažující počet studentů škol podle vlastního

vyjádření zná a ví kam a na koho se v případě kyberšikany obrátit a jak postupovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

(1) ČERNÁ, Alena, 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 9788024745770.

(2) DAVID-FERDON, Corinne; HERTZ, Marci Feldman. Electronic media, violence, and adolescents: An emerging public health problem. *Journal of Adolescent Health*, 2007, 41.6: S1-S5

(3) DUŠKOVÁ, Monika a Martin VACULÍK. *Československá psychologie*. Praha: Psychologický ústav AV ČR. ISSN 0009-062x.

(4) GRADINGER, Petra, STROHMEIER, Dagmar a SPIEL, Christiane. Traditional bullying and cyberbullying: Identification of risk groups for adjustment problems. Zeitschrift für Psychologie / Journal of Psychology, 2009, roč. 217, č. 4, s. 205 až 213. Dostupné také z DOI: 10.1027/0044-3409.217.4.205.

(5) GRIFFIN, R.S., A.M. GROSS (2004) 'Childhood Bullying: Current Empirical Findings and Future Directions for Research', Aggression and Violent Behavior 9(4): 379–400.

(6) HOLLÁ, Katarína, 2013. *Kyberšikana*. [1. vyd.]. Bratislava: Iris. ISBN 9788081530111.

(7) JURKOVÁ, K. *Metodika k prevenci a řešení šikany.* Brno: Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti. ISBN neuvedeno.

(8) KOHUT, Margaret R. *The complete guide to understanding, controlling, and stopping bullies & bullying at work: a complete guide for managers, supervisors, and co-workers*. Ocala, Fla.: Atlantic Pub. Group, 2008. ISBN 9781601382368.

(9) KOPECKÝ, Kamil, 2015. s. 11 *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024448619.

(10) KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Národní výzkum kyberšikany u učitelů, výzkumná zpráva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN nemá. Dostupné z: http://www.prevenceinfo.cz/sites/default/files/users/10/vyzkumnazprava.pdf

(11) KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., GIBAUDULIN, S. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. *Komenský,* roč. 139, č. 2, s. 10-16. ISSN 0323-0449.

(12) KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

(13) Kowalski, R. M., Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. Journal of Adolescent Health, 41 (6), s. 22-30.

(14) Lenhart, A. (2007). *Cyberbullying | Pew Research Center's Internet & American Life Project.* Dostupné z http://www.pewinternet.org/2007/06/27/cyberbullying/

(15) LÉVY, Pierre. *Kyberkultura: zpráva pro Radu Evropy v rámci projektu "Nové technologie: kulturní spolupráce a komunikace"*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0109-5.

(16) MŠMT. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č. j. MSMT-21149/2016. In *Věstník MŠMT* , roč. LXXII, č. 12, 2016.

(17) OLWEUS, Dan. *Bullying at school: what we know and what we can do*. Cambridge, USA: Blackwell, c1993. ISBN 978-0-631-19241-1.

(18) SHARIFF, Shaheen. *Cyber-bullying: issues and solutions for the school, the classroom and the home*. New York: Routledge, 2008. ISBN 9780415424905.

(19) SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2.

(20) ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a Tereza KIMPLOVÁ, ed. *Aktuální otázky pedagogiky, psychologie a výchovného poradenství V.: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-766-3.

(21) ŠEVČÍKOVÁ, Anna, 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 9788024750101.

(22) ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024442273.

(23) TOURNIER, Paul. *Vina*. Přeložila Dana ŠIMONOVÁ. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-40-6.

(24) Vaňkátová, Eva et al. *Patologické vztahy ve skupině: [materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ*. Praha: Raabe, ©2011. 1 sv. (různé stránkování). Dobrá škola. Výchovné poradenství; 2. ISBN 978-80-87553-23-7.

(25) VAŠUTOVÁ, Maria, 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 9788073688585.

(26) Wiener, Norbert: „Kybernetika neboli řízení a sdělování v živých organismech a strojích“, Praha: SPN, 1960

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

DADUČOVÁ, H. Plán primární prevence rizikového chování Plzeňského kraje (2013 – 2016). Schválila Rada Plzeňského kraje usnesením č. 6280/12 ze dne 24. 9. 2012. Dostupné z: http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/plan-primarni-prevence-rizikoveho-chovani-plzenskeho-kraje-2013-2016

Young Canadians in a Wired World – Phase II [online], **2005** [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://mediasmarts.ca/sites/mediasmarts/files/pdfs/publication-report/full/YCWWII-trends-recomm.pdf

KOPECKÝ, SZOTKOWSKI, Kamil, René, Národní výzkum kyberšikany českých učitelů - výzkumná zpráva (základní výsledky) [online]. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace © 2016 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.prevence-info.cz/sites/default/files/users/10/vyzkumnazprava.pdf

KOPECKÝ, Kamil, 2016. *Úvod do problematiky kyberšikany páchané na učitelích* [online]. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/1120-kybersikana-ucitelu-vyzkum

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy-Vyhláška č. 72/2005 Sb. (ve znění novely vyhlášky č. 116/2011 Sb.) o poskytování služeb ve školách a ve školských poradenských zařízeních, [vid. 2017-04-23]. Dostupné z http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlasky

Minimalizace šikany: Shrnutí pilotního projektu 2005 – 2007. 1. vyd. Kladno. Aisis, občanské sdruţení, 2008. 68 s. IBSN 978-80-904071-2-1

Dotazník kyberšikany, dostupné z: http://www.prevenciasikanovania.sk/?mod=pedagogovia--prieskumy--kybersikana-dotaznik

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Počty Školních metodiků prevence (ŠMP) v Plzeňském kraji
Tabulka č. 2: Věk respondentů středních odborných učilišť
Tabulka č. 3: Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých
Tabulka č. 4: Tabulka skutečných četností
Tabulka č. 5: Tabulka očekávaných četností
Tabulka č. 6: Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích?
Tabulka č. 7: Tabulka skutečných četností
Tabulka č. 8: Tabulka očekávaných četností
Tabulka č. 6: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?
Tabulka č. 7: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?¨

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 a 1.1: Pohlaví respondentů (žáci SOU Plzeň a SOU Stod
Graf č. 2 a č. 2.1: Věk respondentů středních odborných učiliš
Graf č. 3 a č. 3.1: Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých
Graf č. 4 a č. 4.1: Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích
Graf č. 5 a č. 5.1: Stalo se ti, že jsi byl obětí kyberšikany
Graf č. 6 a č. 6.1: Jestli máš takovou zkušenost, jakou formou a v jaké podobě se to uskutečnilo?
Graf č. 7 a č. 7.1: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?
Graf č. 8 a č. 8.1: Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?
Graf č. 9 a č. 9.1: Řekl jsi to ty, nebo spolužák, kamarád někomu?
Graf č. 10 a č. 10.1: Jaké pocity to v tobě vzbudilo?

Graf č. 11 a č. 11.1: Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících? (můžeš označit i více odpovědí)
Graf č. 12 a č. 12.1: Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících? (můžeš označit i více odpovědí)
Graf č. 13 a č. 13.1: Co si myslíš o kyberšikaně?
Graf č. 14 a č. 14.1: Slyšel jsi už o tom, že někdo kyberšikanoval učitele?
Graf č. 15 a č. 15.1: Je ve školním řádě zmíněn postoj školy k užívání mobilů?
Graf č. 16 a č. 16.1: Je u Tebe ve škole zakázáno používání mobilních telefonů při hodinách?
Graf č. 17 a č. 17.1: Seznámil jsi se s preventivním programem proti kyberšikaně Vaší školy?
Graf č. 18 a č. 18.1: Myslíš si, že kyberšikana je nebezpečná?

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1. Dotazník - Kyberšikana

Příloha č.1 - Dotazník

Kyberšikana - DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se František Housar a jsem studentem Masarykova ústavu vyšších studií ČVÚT v Praze, Oddělení pedagogických a psychologických studií. Studuji studijní program Specializace v pedagogice. Chtěl bych Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma Kyberšikana na Středním odborném učilišti. Tento dotazník slouží ke zjištění, zda se setkáváte se šikanováním v kyberprostoru, v jakých podobách se to uskutečňuje a jaký názor na tento jev máte. Dotazník je zcela anonymní a veškerá data budou použita pouze pro zpracování mé práce. Děkuji Vám za spolupráci a čas, který dotazníku věnujete.

Pohlaví: muž / žena

Věk: .....

Škola: .....

1. Jsi uživatelem nějaké sociální sítě?

a) ano

b) ne

2. Pokud využíváš služeb sociálních sítí nebo komunikátorů, uveď kterých:

a) Facebook

b) Skype

c) ICQ

d) Twitter

e) Google +

f) E-mail

g) YouTube

h) Lidé

ch) mobilní telefon

i) nevyužívám žádných sociálních sítí ani komunikátorů

3. Kolik času denně v průměru trávíš na sociálních sítích?

a) méně než hodinu

b) 1 – 2 hodiny

c) 3 - 4 hodiny

d) více než 4 hodiny

e) jiné:

4. Stalo se ti, že jsi byl obětí kyberšikany?

a) mám osobní zkušenost

b) nešikanovali mě takovým způsobem

5. Jestli máš takovou zkušenost, jakou formou a v jaké podobě se to uskutečnilo?

a) SMS, MMS, e - mail

b) negativní zpráva na blogu

c) nahrávka na video umístěné na internetu

d) zesměšňující fotografie, video

e) prostřednictvím Facebooku, Skypu, na Lidech

f) telefonicky

g) jinak.....

6. Znáš někoho v Tvém okolí, kamarád, spolužák, že byl takto šikanovaný?

a) ano

b) ne

Jestli ano, napiš jakým způsobem .....

a) e- mailem

b) telefonicky

c) na Facebooku , na Skype na Twitter

d) na webu

e) nahráli ho

f) nafotili ho

g) chtěli se s ním sejít

h) ukradli mu heslo, které zneužili

i) jinak .....

j) neznám nikoho

7. Řekl jsi to ty, nebo spolužák, kamarád někomu?

a) ano

b) ne

Jestli ano, napiš komu jsi se svěřil:

a) kamarádovi

b) rodičům

c) učiteli

d) sourozenci

e) informoval jsem policii

f) nikomu jsem to neřekl

g) nahlásil jsem šikanování operátorovi

h) jinému

8. Jaké pocity to v tobě vzbudilo?

a) cítím obavy

b) cítím se naštvaný/á

c) cítím se otrávený/á

d) raději bych do školy nešel/la

e) ztrácím chuť k jídlu

f) cítím se smutný/á

g) cítím se fyzicky nemocný/á (např. bolest břicha, hlavy, škrábání v krku)

h) mám problémy se spaním

ch) jinak se chovám ke svým přátelům

i) jinak se chovám doma

j) mám problémy se soustředit na mou školní práci

9. Použil/a jsi některý z následujících prostředků k ublížení nebo zesměšnění někoho v posledních 6 měsících? (můžeš označit i více odpovědí)

☐ email

☐ vytvoření nelichotivých webových stránek o někom

☐ SMS zpráva

☐ tvorba hanlivého blogu o někom

☐ vytvoření nelichotivého videa o někom

☐ pomlouváním v chatroomu (např.QIP, Camfrog, Facebook, Google videochat, Skype, TeamViewer, iSpQ Videochat)

☐ vytvořením zesměšňující počítačové hry o někom

☐ sociální sítě (např. facebook)

☐ jiné

např._____.

10. Co si myslíš o kyberšikaně?

(zvol jednu odpověď)

□ Vadí mi – je to něco co způsobuje bolest.

□ Nevadí mi.

□ Je mi to jedno

11. Slyšel jsi už o tom, že někdo kyberšikanoval učitele?

a) ano

b) ne

12. Je ve školním řádě zmíněn postoj školy k užívání mobilů?

a) ano

b) ne

13. Je u Tebe ve škole zakázáno používání mobilních telefonů při hodinách?

a) ano

b) ne

c) není mi známo

14. Seznámil jsi se s preventivním programem proti kyberšikaně Vaší školy?

a) ano

b) ne

15. Víš, kam se obrátit v případě problému s kyberšikanou? Pokud ano, kam?

a) ano, kam

……

b) ne

16. Myslíš si, že kyberšikana je nebezpečná?

a) ano

b) ne

c) nevím

Evidence výpůjček

Prohlášení:
Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení

V Praze dne: podpis:

……

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis